

ΕΛΛΗΝ ΣΤΡΑΤΙΩΤΗΜ

1874.

ΕΤΟΣ Ε΄.

ΤΟΜΟΣ Θ΄.

ΦΥΛΛΑΔΙΟΝ ΝΓ΄. ΑΘΗΝΗΣΙ. 30. ΜΑΪΟΥ.

ΜΕΛΕΤΑΙ ΕΠΙ ΤΗΣ ΥΠΗΡΕΣΙΑΣ ΤΩΝ ΣΙΤΙΩΝ

(DES ETAPES) (*),

συλλεγεῖσθαι κατὰ τὸν πόλεμον τοῦ 1870—71 ὑπὸ ἀξιωματικοῦ
τῆς Γενικῆς Βαυαρικῆς διοικήσεως τῶν σιτίων.

Μετάφρασις ἐκ τοῦ γαλλικοῦ ὑπὸ ΝΙΚΟΛΑΟΥ ΣΟΦΙΑΝΟΥ,
ὑπολοχαγοῦ τοῦ Μηχανικοῦ.

Τὰ ἐν Κορβίλλῃ καταστήματα τῆς ἀναφυχῆς, τὰ ὑπαγόμενα ὑπὸ τὰς διαταγὰς τοῦ ἐκεῖσε συντάγματος, ἐπέφερον ἀρίστους καρπούς, χάρις πρὸ πάντων εἰς τὸν διοικήσαντα ἀξιωματικὸν τὰ Βαυαρικὰ στρατεύματα τῆς φρουρᾶς ταγματάρχην J** . . . . . καὶ εἰς τὴν ὁμολογουμένην δραστηριότητα τοῦ γέου ἀξιωματικοῦ (ὑπολοχαγοῦ B. v. R.***), ἐπιφορτισμένου τὴν στρατιωτικὴν διεύθυνσιν τοῦ καταστήματος. Ὡς δεῖγμα δὲ τῆς καλῆς ταύτης διοικήσεως δυνάμεθα νὰ παρασχωμεν τὸ ἐξῆς, δηλαδὴ ὅτι, μετὰ τὰ μέσα τοῦ Ὀκτωβρίου καὶ περὶ τὰ τέλη τοῦ Δεκεμβρίου, σχεδὸν 7,000 ἄνδρες τοῦ Πρωσικοῦ καὶ Βαυαρικοῦ στρατοῦ παντὸς ὅπλου, σταθμεύ-

(*) Συνέχεια· ἴδε προηγούμενον φυλλάδιον.

σαντες υπό τούς Παρισίους, ἐξῆλθον πλήρεις ὑγείας καὶ κλωῶς ἔχοντες.

Ὁ συγγραφεὺς δὲν ἐγνώριζεν ἀκριβῶς τὰ ἐπιτευχθέντα ἀποτελέσματα μετὰ τὰ τέλη τοῦ Δεκεμβρίου. Εἶναι πιθανὸν ἐν τούτοις, ὅτι ὁ ἀριθμὸς τῶν ἀναβρώσαντων ἀνδρῶν ἐν τοῖς καταστήμασι τούτοις θὰ ἠξήθη κατά πολλὰς χιλιάδας μέχρι τῆς τοῦ στρατοῦ ἀναχωρήσεως.

Ἐν ταῖς διασταυρώσεσι τῶν ὁδῶν, αἵτινες φέρουσιν εἰς τὸ ἐσωτερικόν, εὐρίσκονται αἱ ἐπιτροπαὶ τῶν τῆς μεταφορᾶς ἀσθενῶν· αὗται διατάσσουσιν, ὥστε οἱ ἀσθενεῖς καὶ πληγωμένοι μετὰ τὴν ἐξέτασιν τῆς καταστάσεως αὐτῶν καὶ τὴν ἐπιθεώρησιν τῶν εἰσιτηρίων τῶν, νὰ ἀποστέλλωνται κατά διαφόρους διευθύνσεις καὶ εἰς διάφορα θεραπευτήρια. Σπουδαιότατον πρᾶγμα εἶναι, ὅπως ὁ εἰσηγητὴς τῆς ὑγειονομικῆς ὑπηρεσίας εἴτε ἐὰν ἔχη σχέσιν μετὰ τὴν ὑπηρεσίαν τῶν τῆς μεταφορᾶς ἐπιτροπῶν, εἴτε διὰ ν' ἀποφύγῃ τὰς ἐπισωρεύσεις τῶν ἀσθενῶν, ἐκτελῆ αὐτὸς οὗτος τὰς δοθείσας διαταγὰς.

Γινώσκουμεν ἤδη ὅτι τὸ διαθέσιμον προσωπικὸν γενικῆς τίνος τῶν σταθμῶν διοικήσεως πρέπει νὰ περιέχῃ καὶ ἰατροῦς· ὁ εἰσηγητὴς τῆς ὑγειονομικῆς ὑπηρεσίας διορίζει τινὰς ἐξ αὐτῶν ἀνάλογως τῶν ἀναγκῶν καὶ τῆς ἐργασίας ἐν τοῖς σιτίοις παρὰ τοῖς σταθμοῖς τῶν σιδηροδρόμων, δι' ὧν μεταφέρονται ἢ τοποθετοῦνται οἱ ἀσθενεῖς κτλ., παρὰ τοῖς θεραπευτηρίοις, ἅτινα δὲν ἔχουσιν ἱκανὸν ἀριθμὸν ἰατρῶν διὰ τούς ἀσθενεῖς αὐτῶν, παρὰ τοῖς καταστήμασι τῆς ἀναφυγῆς, καὶ ἐν συντόμῳ εἰς ὅλους τοὺς τόπους, ἐνθα ὑπάρχει ἀνάγκη ἰατρῶν καὶ ἐνθα ἀδύνατον νὰ εὐρεθῶσι τοιοῦτοι.

Ἄς ἐκφράσωμεν λοιπὸν ἐξίσου τὴν εὐγνωμοσύνην ἡμῶν εἰς τοὺς ἱππότας τοῦ ἀγίου Ἰωάννου τῆς Μελίτης, εἰς τοὺς ἐθελοντὰς νοσοκόμους κλπ., ἀλλ' οἷτινες δὲν ἔχουσι καλὸν ὄρ-

γανισμὸν καὶ ἔσφαλλον ἕνεκα τῆς διασκορπίσεως αὐτῶν καὶ τῆς ἀπομονώσεως. Εἶναι δυστύχημα, ἵνα γείνη σύγκρισίς τις, ὅτι τόσον πολυτίμον μέταλλον δὲν ἐκτυποῦται εἰς νόμισμα, καὶ ἐπομένως δὲν λαμβάνει τὴν θέσιν καὶ τὴν ἀξίαν, εἰς τὴν προωρίσθη ὑπὸ τῆς φύσεως. Κατὰ τὸ διάστημα πολέμου τινὸς δυσκόλως ὀργανίζεται τὸ τοιοῦτον ἕνεκεν ἐλλείψεως χρόνου· ἐν καιρῷ εἰρήνης ὅλαι αἱ θεσμοθεσίαι εἰσὶν ἐτοιμοὶ νὰ ἐνεργήσωσιν ἡμεῖς ἐπιτρέπομεν τὰς γενναίας ψυχὰς νὰ ὀργανίσωσιν ἐταιρίας, αἵτινες, ἄνευ οὐδεμιᾶς προσωπικῆς βίας, συγχωροῦσιν ἡμῖν νὰ δίδωσι λόγον περὶ τῶν ἀτόμων καὶ τοῦ ὕλικου, ἅτινα ἐκουσίᾳ προσφέρονται εἰς τὸν βωμὸν τῆς πατρίδος. Ἐν ἐνὶ λόγῳ, ἐὰν τὸ ὑπουργεῖον τοῦ πολέμου ἐγνώριζεν ἐν καιρῷ εἰρήνης περὶ τίνος ἔπρεπε νὰ φροντίζη, θὰ ἠδύνατο νὰ διανεμῆ ἐξίσου τοὺς πόρους τοῦ εἰς τε τὴν γενικὴν τῶν σιτίων διοίκησιν καὶ τὰ σώματα τοῦ στρατοῦ.

Ὁ εἰσηγητὴς τῆς ὑγειονομικῆς ὑπηρεσίας ἔχει τὸ δικαίωμα νὰ διαθέτῃ τοὺς ἐθελοντὰς βοηθοὺς, ὡς καὶ τὸ προμηθεύμενον ὕλικόν ὑπὸ τῶν ἐταιριῶν, καὶ τιθέμενον ὑπὸ τὴν διαθεσιν τῆς γενικῆς τῶν σταθμῶν διοικήσεως διαταγῆ τοῦ ὑπουργείου τῶν στρατιωτικῶν. Ἐὰν δὲν γίνηται οὕτως, ἐὰν οἱ ἐθελονταὶ, ἀντὶ νὰ συμμορφῶνται μετὰ τὰς ἐπιθυμίας τῆς στρατιωτικῆς ἀρχῆς, σχηματίσωσι κράτος ἐν τῷ κράτει, θέλομεν ἐν τῷ μετέπειτα χρόνῳ ἔχει τὰς αὐτὰς δυσχερείας, ὁποίας ἐν ἔτει 1870—71. Ἡ πείρα ἡμῶν μᾶς ἀναγκάζει νὰ θρηνηῶμεν τὴν τοιαύτην τῶν πραγμάτων κατάστασιν, διότι βεβαίως οὐδὲως παράγονται εὐάρεστα ἀποτελέσματα, μὴ ὑπαρχούσης ἐνότητος διοικήσεως.

I. Εἰσηγητὴς τοῦ πυροβολικοῦ.

Ὁ εἰσηγητὴς τοῦ πυροβολικοῦ, ἀνήκων εἰς τὴν γενικὴν τῶν σταθμῶν διοίκησιν, εἶναι ἐπιφορτισμένος τὴν ἐξασφάλισιν τῶν

πολεμεροδίων. Ὅφειλε νὰ ἀνεγείρη ἐγκαταθήκας (depôts), ἐντὸς τῶν ὁποίων τὰ ὑπάρχοντα πολεμεφόδια, ὅτε μὲν πέλεια, ὅτε δὲ ἀτελῆ, εἰσὶν ὑπὸ τὴν διάθεσιν τῶν στρατιωτικῶν σωμάτων. Ὅταν τὰ πολεμεφόδια μεταφέρονται διὰ τοῦ σιδηροδρόμου, καλὸν εἶναι αἱ ἀποθήκαι νὰ τοποθετῶνται πλησίον τοῦ μέρους τῆς ἐκφορτώσεως. Ὁ εἰσηγητὴς ἔχει ὑπὸ τὴν διάθεσίν του, διὰ τὴν μεταφορὰν τῶν πολεμεροδίων, τινὰς ἀμάξας πολεμεροδίων· ἐπίσης καταβάλλει μεγάλην προσπάθειαν εἰς σύστασιν ἐνδιαμέσων ἀποθηκῶν (depôts), ἃς πρέπει νὰ ἐφοδιαζῆ, ὅπως καὶ τὴν κυρίως ἀποθήκην (magasin). Τὰ στρατεύματα ὑποβάλλουσι τὰς αἰτήσεις αὐτῶν ἐπὶ τῶν πολεμεροδίων, ὁ δὲ εἰσηγητὴς ρυθμίζει τὰ τῆς προμηθείας. Ὁ εἰσηγητὴς τοῦ πυροβολικοῦ ὀφείλει νὰ συνεννοῆται μετὰ τοῦ εἰσηγητοῦ τοῦ μηχανικοῦ περὶ τῶν ἀναγκαιουσῶν ἐργασιῶν πρὸς σύστασιν τῶν πολεμεροδιαποθηκῶν του, ἀναμιγνυόμενος οὐσιωδῶς εἰς τὴν δικαιοδοσίαν τοῦ τελευταίου τούτου.

Ὁ εἰσηγητὴς τοῦ πυροβολικοῦ ἐπιφορτίζεται προσέτι τὴν φύλαξιν τῶν ἐπὶ τοῦ πεδίου τῆς μάχης καταλαμβανομένων ὄπλων καὶ τροπαίων, εἰς τὴν διανομὴν αὐτῶν καὶ τὴν μεταφορὰν. Ἡ ἐργασία αὕτη ἐνίοτε ἀπαιτεῖ σπουδαιότερας ἐργασίας, ὅσον καὶ πολλὰς ἀμάξας καὶ ἀνδρας. Τέλος ὁ εἰσηγητὴς οὗτος ἐνεργεῖ τὰς ἀναγκαίας φορολογίας.

IA'. Δικαστικοὶ ὑπάλληλοι.

Προκειμένου λόγου περὶ τῆς δικαστικῆς ὑπηρεσίας ἐν τινι γενικῇ τῶν σταθμῶν διοίκησει, σημειωτέον ὅτι ὁ προσκαλλημένος αὐτῇ ὑπάλληλος διευθύνει συμφώνως τοῖς πολεμικοῖς νόμοις τὸ προσωπικὸν τῆς διοικήσεως καὶ τὰ τῶν σταθμῶν στρατεύματα. Ἄλλ' οὐχ ἥτιον αἱ δίκαι θὰ δικάζωνται ὑπὸ τῶν στρατοδικείων. Ἡ διάταξις αὕτη εἶναι ἀρκούντως ἱκανή; Εἰς τὴν ἐρώτησιν ταύτην ὁ συγγραφεὺς προτείνει τὰ παρου-

σιαζόμενα ἐγκλήματα εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τῶν σταθμῶν νὰ δικάζωνται ὑπὸ πολεμικοῦ συμβουλίου, σχηματιζομένου ἐκ τοῦ προσωπικοῦ τῆς διοικήσεως, καὶ νὰ παρέξῃ τοιουτοτρόπως εἰς τὰ σώματα τὴν εὐκολίαν νὰ ἀναιρῶσιν, ἐν ἐξαιρετικαῖς ὁμῶς περιστάσεσι, τὰς ἀποφάσεις τῶν δικαστηρίων τῶν σταθμῶν. Ὁ ὑπάλληλος τῆς δικαιοσύνης, ὑπαγόμενος εἰς τὴν γενικὴν τῶν σταθμῶν διοίκησιν, ἔσχε κατὰ τὸν τελευταῖον πόλεμον, ἐν τῇ δικαιοδοσίᾳ τῆς περιφέρειας του, σχεδὸν 14,000 ἀνδρῶν. Ὁ ἀριθμὸς οὗτος ἠδύνατο ν' αὐξηθῆ περισσότερον ἀκολούθως. Εἶναι δὲ ἱκανῶς μέγας, ὥστε ἀναγκαῖοι ἀνώτερον τι στρατιωτικὸν δικαστήριον. Οὐδόλως εἶναι ἀνεκτὸν νὰ βλέπη τις, ὡς τοῦτο συνέβη πολλάκις, δικαστικὰς ἀποφάσεις ἀναβαλλομένας δις, τρίς καὶ τετράκις, πολλάκις δὲ καὶ καθ' ἑκάστην. Παρόμοιαι ἀσχημίαι καταστρέφουν τὸν ἐπιδιωκόμενον σκοπὸν τῆς στρατιωτικῆς ἐν ἐκστρατείᾳ δικαιοσύνης, ἥτις ὀφείλει νὰ διεκπεραιώη τὰς δίκας ταχέως, τιμωροῦσα τοὺς ἀναξίους νὰ κατέχουσι τὰς τάξεις τοῦ στρατοῦ. Οὐδόλως εὐκολον εἶναι νὰ στέλληται ἡ κλησις εἰς τὰ σώματα, ἅτινα ἀκολουθοῦσι τὰς κινήσεις τοῦ στρατοῦ, καὶ ἅτινα δὲν δύνανται κατ' οὐδένα τρόπον ν' ἀναβάλλουσι τὰς πορείας των (mouvemants) διὰ λόγους δικαστικούς· δὲν συμβαίνει ὁμοίως τὸ αὐτὸ καὶ εἰς τὴν γενικὴν διοίκησιν τῶν σταθμῶν, ἥτις δύναται ἄνευ μεγάλων δυσχερειῶν νὰ θυσιάσῃ μίαν ἡμέραν εἰς τὴν στρατιωτικὴν δικαιοσύνην.

IB'. Εἰσηγητὴς τῆς ἱππιατρικῆς ὑπηρεσίας.

Οὗτος διευθύνει κυρίως τὰς ἐγκαταθήκας ἢ τὰ θεραπευτήρια τῶν ἵππων. Ἐκ τούτων δύο εἶδη ὑπάρχουσιν, ἀποθήκαι κύριαι καὶ ἐγκαταθήκαι δευτερεύουσαι. Αἱ δεύτεραι ἀκολουθοῦσι τὸν στρατὸν ἀμέσως, καὶ ἀνεγείρονται εἰς τὰ καταλληλότερα μέρη πρὸς συνάθροισιν τῶν ἀσθενῶν ἢ πληγωμένων

ζώων. Αἱ κύρια ἐγκαταθῆκαι ἀνεγείρονται ἀπώτερω, καὶ πρὸ πάντων εἶναι προωρισμένοι διὰ τοὺς ἵππους τοὺς ἀποβληθέντας ὑπὸ τῶν πρώτων. Ὡς ἐν τοῖς νοσοκομείοις, αἱ ἐγκαταθῆκαι τῶν ἵππων πληροῦνται ὡσαύτως, καὶ μετὰ ταῦτα ἐκκενοῦνται. Ἀρχονται τότε τῆς μεταφορᾶς τῶν φορητῶν ἵππων, τῶν ὁποίων ἡ θεραπεία δεῖται πολλοῦ χρόνου. Εἰς τὰς μεγάλας ἐπιχειρήσεις καὶ τοὺς μεγάλους στρατιωτικούς ἐλιγμούς αἱ δευτερεύουσαι ἐγκαταθῆκαι (dépôts) ὑπόκεινται εἰς συνεχεῖς μετατοπίσεις· τότε δὲ οὐδεμία σκέψις πρέπει νὰ γίνηται πρὸς ἐντελῆ θεραπείαν τῶν ἀποκαμωμένων ἵππων, ὡς ἐκ τῆς ἐλλείψεως ὑγιεινῆς τροφῆς καὶ φορῆς.

Τὰ κτηνιατρικὰ ταῦτα καταστήματα παρέσχον μεγάλας ὑπηρεσίας πρὸ πάντων εἰς τὸν ὑπὸ τὰ τείχη τῶν Παρισίων σταθμύοντα στρατὸν, ἀποστέλλοντα εἰς αὐτὸν, σχεδὸν ἄνευ δαπανῶν, μέγαν ἀριθμὸν ἀξιολόγων ἵππων. Οἱ ἵπποι ἀπαιτοῦν δαπάνας μεγάλας, καὶ τὸ ἵππικὸν πρὸ πάντων ὀφείλει νὰ διατηρῆ ἐκείνους μετ' ὧν ἐκστρατεύει· πολλάκις οἱ ἵπποι οὗτοι εἰσὶν ἀξίας μεγαλειτέρας ἐκείνων, δι' ὧν ἀντικαθιστῶνται.

Ἐκαστος πόλεμος προξενεῖ νόσους καὶ ἐπιδημίας ἐπὶ τοῦ ἀνδρῶν καὶ τῶν ἵππων.

Αἱ τῶν ἵππων προέρχονται ἔνεκα τῆς κακῆς αὐτῶν τροφῆς· τὰ χροῦσματα, κατ' ἀρχὰς ὀλίγα, καθίςανται ἀκολούθως ἐπιδημικά.

Οἱ ἵπποι, οἱ βόες καὶ τὰ πρόβατα ὑπόκεινται εἰς νόσους, αἵτινες καθιστῶσι τοὺς μὲν ἵππους ἀχρήστους δι' ὑπηρεσίαν, τοὺς δὲ βόας καὶ τὰ πρόβατα διὰ τροφήν. Τὰ δύο ταῦτα ζητήματα εἰσὶ μέγιστης σπουδαιότητος δι' ἓνα στρατὸν, ὅστις δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ ἦ ἰσχυρὸς, ὅταν δὲν ἔχῃ ἀρκετὸν ὑλικὸν καὶ θρεπτικὴν τροφήν. Τὸ σπουδαιότερον τῶν καθηκόντων τοῦ εἰσηγητοῦ τῆς κτηνιατρικῆς ὑπηρεσίας ἐγκεῖται εἰς τὴν πλήρη

προσοχὴν τοῦ ἐπὶ τῶν ζητημάτων τούτων, καὶ τὴν χρῆσιν ὄλων τῶν δυνατῶν μέσων πρὸς ἀποτροπὴν τῆς προόδου τῆς νόσου, ἢ τὴν περιστολὴν τῶν ἀποτελεσμάτων αὐτῆς. Ἀλλὰ δὲν πρέπει νὰ ἔχωμεν μεγάλας ἀπαιτήσεις ἐξ ἑνὸς καὶ μόνο ἀνθρώπου· δυνάμεθα, ὡς τοῦτο ἐγένετο κατὰ τὸν τελευταῖον πόλεμον, νὰ λαμβάνωμεν ἀπάσας τὰς δυνατὰς προφυλάξεις, καὶ προσέτι δυνάμεθα νὰ φονεύσωμεν πολλὰς χιλιάδας ἀσθενῶν ζώων· καὶ τοῦτο δὲ ἀνεπαρκὲς ἤθελεν εἶσθαι, ἐὰν ἡ ἐπὶ τῶν ἀγορῶν ἐπιτροπή, ἢ οἱ προμηθευταὶ ἐξακολουθήσωσι τὴν ἀποστολὴν ἀσθενῶν ζώων, καὶ ὁ στρατὸς τότε εἶναι ἐκτεθειμένος εἰς τὴν πείναν, πιστεύων ὅτι τὰ ἐξοδα δὲν εἶναι τόσον μεγάλα καὶ αἱ ἀγοραὶ δὲν γίνονται μετὰ πολλῆς ἐπιμελείας.

Καὶ τὴν φορὰν ταύτην ἀκόμη μεγάλως ἐσφαλλὸν ἀναζητήσαντες πολὺ μακρὰν, εἰς Ῥωσίαν καὶ Πολωνίαν, κτήνη πρὸς τροφήν τοῦ στρατοῦ.

Οἱ δύο οὔτοι τόποι ποτὲ δὲν ἀπαλλάσσονται βοείου λοιμοῦ (peste bovine). Εἶναι δύσκολον νὰ βεβαιώσῃ τις τοῦτο, ἀλλ' ἔτι δυσκώτερον νὰ τὸ πιστεύσῃ.

Ἡ οἰκονομία τινῶν λεπτῶν τοιοιτοτρόπως ἀποκτηθέντων (ἐκατοστὸν τοῦ βουβλίου) μεγάλως ἀντεμετρήθη. Οὕτω εἰσήχθη ὁ βόειος λοιμὸς εἰς τὴν ὠραίαν ἡμῶν χώραν, τοσοῦτον πλουσίαν εἰς κτήνη, καὶ ἧτις δὲν θὰ λησμονήσῃ ἐπὶ πολὺν χρόνον ἐκείνους, εἰς οὓς ὀφείλει εὐγνωμοσύνην διὰ τὸν ἐξαιρετὸν αὐτὸν ξένον. Τὸ ἐπισυμβάν τοῦτο δυστύχημα, ἄς καταστήσῃ ἡμᾶς συνετωτέρους εἰς τὸ μέλλον.

Εὐτυχέστεροι ὑπῆρξαμεν ἐν ἔτει 1870—71, ὅσον ἀφορᾷ τοὺς ἵππους καὶ τὰ πρόβατα. Ἀλλ' ὅμως οἱ πρώτοι περιέπεσαν εἰς μέγαν κίνδυνον (ὅταν μετὰ τὸ Σεδὰν προσελήφθησαν εἰς τὸν στρατὸν ἱκανοὶ ἵπποι ἐκ τοῦ γαλλικοῦ στρατοῦ ἀσχοντες ἐκ βλέννης)· πλὴν εὐτυχῶς παρῆλθεν ἀντὶ μικρῶν ἀπωλειῶν.

ΙΓ'. Πολιτικός επίτροπος.

Πολλάκις ἤδη ὠμιλήσαμεν περὶ τῆς σπουδαιότητος τῶν καθυκόντων τῶν ἀνωτέρων ὑπαλλήλων τῆς οἰκονομίας ἐν ἐχθρικῷ ἐδάφει. Ἐν ἔτει 1870—71 ἐγένετο ἀπόπειρα ἵνα οἱ κυριευθέντες τόποι διοικηθῶσιν ἐν μέρει διὰ τοῦ τρόπου τούτου· ὁ συγγραφεὺς ὅμως γνώματεύει, ὅτι τὰ σώματα ταῦτα τῆς οἰκονομίας, ἐκτὸς τῶν κεφαλῶν καὶ ποδῶν, δὲν εἶχον βραχίσυνας, οἵτινες εἰσὶν ἡ δύναμις τῆς ἐνεργείας καὶ τῶν πράξεων. Διὰ τί ἐφείσθησαν ὑπαλλήλων διὰ τὴν πολιτικὴν διαχείρισιν, ὅταν συγχρόνως ἦσαν ἄσωτοι διὰ τὰς ἄλλας ὑπηρεσίας;

Ὅσον περισσότερον καὶ ἂν φανῆ παράδοξος ἡ γνώμη του, ὁ συγγραφεὺς ὅμως πρεσβεύει, ὅτι ἐν τοῖς μεγάλοις πολέμοις τῶν ἡμερῶν ἡμῶν οἱ πολιτικοὶ ὑπάλλοι εἰσὶ τοσοῦτον χρήσιμοι, ὅσον οἱ πρόσκοποι καὶ οἱ τηλέγραφοι.

Ἄδύνατος ἀποβαίνει ὁ ὀρισμὸς τῶν καθυκόντων τῶν ὑπαλλήλων τούτων, καὶ ὁ τρόπος δι' οὗ πρέπει νὰ κανονισθῶσι. Πρὸ πάντων ὀφείλουσι νὰ καταγίνωνται εἰς τὴν συνένωσιν τῶν διεσκορπισμένων ὑπαλλήλων τῆς οἰκονομικῆς διοικήσεως, νὰ λαμβάνωσιν ὅλα τὰ κατάλληλα μέτρα, ὅπως ἐμπνέωσιν ἐμπιστοσύνην, ἐφόσον ἐπιτρέπεται ὑπὸ τῶν περιστάσεων, καὶ χρησιμεύωσιν ὡς μεσίται μεταξὺ τοῦ ἐχθροῦ καὶ τῆς στρατιωτικῆς ἐξουσίας.

Ἡ θέσις αὕτη ἀπαιτεῖ οὐχὶ μόνον θετικὰς γνώσεις, ἀλλὰ προτέτι καὶ πείραν καὶ κρίσιν ὀξεῖαν. Δέον λοιπὸν οἱ ὑπάλληλοι οὗτοι νὰ ἐκλέγωνται ἐπιμελῶς, καὶ νὰ μὴ ᾧσιν οὔτε πολὺ νέοι, οὔτε ἐκ τῆς κατωτάτης τάξεως, διότι ἡ ἐξουσία, μὲ τὴν ὁποίαν περιβάλλονται, ἀπαιτεῖ ἀξιοπρέπειαν.

Ὅταν ὁ στρατὸς βαδίζῃ ἐπὶ τὰ πρόσω, ἅπαντες οἱ πολιτικοὶ ὑπάλληλοι ὑποχρεοῦνται νὰ ἀκολουθῶσιν. Ἡ ἔκτασις τῶν περιγραφῶν ὀρίζεται ἐν μέρει μὲν ὑπὸ τῆς φύσεως τοῦ τόπου, ἐν

μέρει δὲ ὑπὸ τοῦ πνεύματος τῶν λαῶν· ἐν γένει αὕτη δὲν πρέπει νὰ υπερβαίνῃ διάστημα ἑκατὸν τετραγωνικῶν λευγῶν πέραν τοῦ ὄριου τούτου, ἡ οἰκονομικὴ ὑπηρεσία ἐνεργηθῆσεται πολὺ βραδέως.

Οἱ ὑπάλληλοι ἐκάστης ἐπαρχίας ἐξαρτῶνται ἐξ ἀνωτάτης τινὸς ἀρχῆς, ἥτις δυνατὸν νὰ κληθῇ γενικὴ κυβέρνησις, καὶ ἥτις ὑπάγεται ὑπὸ τὰς διαταγὰς τῆς διοικήσεως τοῦ στρατοῦ.

Τινὲς καθάπτονται τοῦ οἰκονομικοῦ τούτου συστήματος ἀπαιτοῦντες μέγιστον ἀριθμὸν ὑπαλλήλων. Πλὴν ἡμεῖς δυνάμεθα νὰ τοῖς εἴπωμεν, ὅτι αἱ προσωρινὰ μεταθέσεις ἱκανῶν τινων ὑπαλλήλων εἶναι μικροῦ λόγου ἄξια διὰ τὴν γερμανικὴν ἡμῶν αὐτοκρατορίαν, καὶ οὐδόλως ξιφοκινδυνεύει νὰ διαταραχῇ τὸν μηχανισμόν μας τοῦ λοιποῦ δὲ θὰ πληρώσωσι πολὺ ἀκριβὰ τὰς ὀφειλάς, τὰς ὁποίας δύναται ὁ στρατὸς ν' ἀπολαύσῃ ἐκ τοῦ συστήματος τούτου.

Ὁ πολιτικὸς ὑπάλληλος, ὁ προσκεκολλημένος εἰς τὴν γενικὴν ἐποπτείαν τῶν στοθμῶν, ἀντιπροσωπεύει αὐτὴν εἰς ὅλας τὰς ὑποθέσεις τῆς δικαιοδοσίας τῆς καὶ συσφίγγει τὸν δεσμὸν μεταξὺ τοῦ ὑπουργείου τῶν ἐσωτερικῶν καὶ τῶν πολιτικῶν ἐπιτρόπων τῶν ἐν ἐχθρικῷ ἐδάφει ἐγκατεστημένων.

Ἡ γενικὴ διοίκησις ὀφείλει νὰ ἔχῃ ἱκανὸν ἀριθμὸν πολιτικῶν ὑπαλλήλων, ἀλλὰ δὲν τοὺς μεταχειρίζεται εἰμὴ κατὰ διαταγὴν τῆς ἀνωτέρας διοικήσεως τοῦ στρατοῦ, ἥτις σχηματίζει ἐξ ὅλων τῶν μικρῶν οἰκονομικῶν κλάδων ἐν σῶμα μᾶλλον ἄξιον λόγου, ὑπεῖκον ἀποκλειστικῶς εἰς κεντρικὴν τινὰ πολιτικὴν ἀρχήν. Οἱ πολιτικοὶ ἐπίτροποι, οἱ ἐγκατεστημένοι εἰς ξέρον ἐδαφος, ὀφείλουσιν οὐχ ἥττον νὰ ὑπακούωσιν εἰς τὰς αἰτήσεις τῆς γενικῆς ἐποπτείας τῶν σταθμῶν. Ἰκανὸν ἤδη ἐποιστάμεθα λόγον, ἐν τῷ κεφαλαίῳ τῶν τροφῶν καὶ ἀποθηκῶν (parcs), περὶ τῶν σπουδαιότερων καθυκόντων τῶν πολιτικῶν ἐπιτρόπων.

Ἐπὶ τῷ κεφαλαίῳ τῶν τροφῶν καὶ ἀποθηκῶν (parcs), περὶ τῶν σπουδαιότερων καθυκόντων τῶν πολιτικῶν ἐπιτρόπων. (ἀκολουθεῖ)

πής.—Κατὰ δὲ τὸ ἄρθρ. 99, ἐὰν ὅ,τι Εἰσηγητῆς γνώμοδο-
τῆ καὶ ὁ Β. Ἐπίτροπος ἐκ συμφώνου προτείνῃ ὅτι δὲν ὑπάρ-
χῃσι παντάπασιν ἐνδείξεις κατὰ τοῦ ὑπὸ ἀνάκρισιν διατελοῦν-
τος, ὁ ὑπουργὸς τῶν στρατιωτικῶν δύναται δι' ἠτιολογημένης
πράξεως αὐτοῦ καὶ ἐντὸς τῆς εἰς τὸ προηγούμενον ἄρθρον ὀρι-
ζομένης προθεσμίας νὰ ἀποφασίσῃ ὅτι δὲν ὑπάρχει νόμιμος
ἀφορμὴ νὰ γίνῃ κατηγορία καὶ νὰ διατάξῃ ἐν ταύτῳ τὴν ἀπό-
λυσιν τοῦ ὑπὸ διάκρισιν διατελοῦντος, ἂν οὗτος ᾖναι προ-
φυλακισμένος.

Καὶ τοῦ μὲν 67ου ἄρθρου αὕτη ἡ ἔννοια: ὅτι δηλ. ἡ κατὰ
τὴν προανάκρισιν ἀνωτέρα διεύθυνσις τοῦ ὑπουργοῦ τῶν στρα-
τιωτικῶν διοικητικῇ ἀπλῶς ἐστίν, ὅχι δὲ καὶ δικαστικῇ, διότι
οἱ τῆς προεισαγωγικῆς ἀνακρίσεως λειτουργοὶ ἔχουσι κατὰ
τὸ ἄρθρον 69 τὸ δικαίωμα νὰ ἐπιχειρῶσιν ἀμέσως πάσας
τὰς ἀναγκαίας πρὸς βεβαίωσιν τοῦ ἀδικήματος ἀνακριτικὰς
πράξεις, χωρὶς ν' ἀπαιτῆται ἡ ἐντολὴ τοῦ ὑπουργοῦ. Ἔστι
δὲ, λέγομεν, μόνον διοικητικῇ, διότι, ἀφοῦ κατὰ τὸ ἄρθρον 82
μόνος ὁ ὑπουργὸς τῶν στρατιωτικῶν ἔχῃ τὸ δικαίωμα νὰ
ἐγείρῃ τὴν δημοσίαν ἀγωγὴν (διατάσῃ τὴν ποινικὴν καταδίω-
ξιν), ἔπεται ὅτι ἔχει ἐκ τοῦ νόμου καὶ τὸ δικαίωμα νὰ ἐπιτρέ-
πῃ ἢ ν' ἀπαγορεύῃ τὴν ἐξακολούθησιν τῆς ἀρξαμένης προει-
σαγωγικῆς ἀνακρίσεως. Τοῦτο δὲ χάριν τῆς στρατιωτικῆς
ὑπηρεσίας, ἵνα μὴ ἄλλως ὁ τυχαῖος ἀνακριτικὸς λειτουργὸς
(οἴτινες, ὡς εἶδομεν, εἶναι πολλοὶ καὶ διάφοροι) ἐδέσμευε τὴν
ἐνέργειαν τοῦ στρατιωτικοῦ λειτουργοῦ, ἐπιλαμβανόμενος κα-
τ' αὐτοῦ προεισαγωγικῆς ἀνακρίσεως, ἴσως δὲ καὶ ὅλως ἀθα-
σίμου ἐκ πλαγίων σκοπῶν κινούμενος. Καὶ αὕτη μὲν ἡ ἔννοια
τῆς κατὰ τὴν προανάκρισιν διεύθυνσεως τοῦ ὑπουργοῦ, περὶ
τῆς τακτικῆς ἀνακρίσεως ὅμως οὐδὲν ἄλλο ὁ νόμος ὀρίζει
ἢ ὅτι μόνος αὐτὸς διατάσσει τὴν ποινικὴν καταδίωξιν. Ὅθεν

πραγμάτων πέμπεται πρὸς τὸν Βασιλ. Ἐπίτροπον τοῦ ἀρμο-
δίου στρατοδικείου, ὅστις διευθύνει αὐτὰ ἄνευ ἀναβολῆς πρὸς
τὸν εἰσηγητὴν διὰ τὰ περαιτέρω. Ἄρθρ. 83.

Ἄλλὰ τίς ἡ δικαιοδοσία καὶ ὁ κύκλος τῆς ἐνεργείας τοῦ
εἰσηγητοῦ; ποία ἡ σχέσις αὐτοῦ πρὸς τὸν Β. Ἐπίτροπον;
ποία δὲ ἡ σχέσις ἀμφοτέρων τούτων πρὸς τὸν ὑπουργὸν τῶν
στρατιωτικῶν; Περὶ τούτων ἀπάντων καὶ ἰδίως περὶ τῆς σχέ-
σεως τοῦ εἰσηγητοῦ πρὸς τὸν Β. ἐπίτροπον πολλὰς διαταγὰς
καὶ ὁδηγίας τὸ ὑπουργεῖον τῶν στρατιωτικῶν ἐξέδωτο, πειρα-
θὲν νὰ ἐρμηνεύσῃ τὸν νόμον καὶ ὑποδείξῃ ὀριστικῶς τὴν θέσιν
καὶ τὰ ὅρια τῆς ἐξουσίας ἐκάστου. ἰδίως δὲ διὰ τῆς ὑπ' ἀριθ.
18371 καὶ ἀπὸ 11 Φεβρουαρίου 1861 διαταγῆς τοῦ ἀ-
σφαλῶς τὸν νόμον ἠρμήνευσεν, ἀποφηνάμενον ὅτι ὁ εἰσηγητῆς
καὶ μόνος αὐτὸς διευθύνει τὴν ὅλην ἀνάκρισιν, ὅτι ὁ Βασι-
λικὸς Ἐπίτροπος ἔχει μὲν τὸ δικαίωμα νὰ παρευρίσκηται εἰς
πᾶσαν ἀνακριτικὴν πρᾶξιν καὶ νὰ ἐπιφέρῃ προτάσεις καὶ πα-
ρατηρήσεις, δὲν δύναται ὅμως νὰ δίδῃ διαταγὰς εἰς τὸν εἰση-
γητὴν, οὐδὲ διὰ τῆς ἐπεμβάσεώς του νὰ παρακωλύῃ τὴν
ἐνέργειαν αὐτοῦ, καὶ ὅτι πρὸ πάσης ἐκδόσεως ἐντάλματος φυ-
λακίσεως ἢ ἀπολύσεως ὀφείλει μὲν οὗτος νὰ ζητήσῃ τὴν γνώ-
μην τοῦ Β. ἐπιτρόπου, δὲν δεσμεύεται ὅμως ὑπ' αὐτῆς ἢ ἄλ-
λης προτάσεώς του, καθὼ μόνος ἀρμόδιος νὰ ἐκτιμῆσῃ αὐτὰς
καὶ πράξῃ ὅ,τι ὀρθὸν καὶ νόμιμον κατὰ τὴν δόξαν του. Καὶ
ταῦτα μὲν ἡ διαταγὴ περιέχει, πλὴν ἔνιοι τῶν κ. Β. ἐπι-
τρόπων εἴτε δι' ἄγνοιαν τῆς διαταγῆς εἴτε καὶ δι' ἐναντίαν
πεποίθησιν, φρονοῦσιν ὅτι νομίμως πράττουσιν, ἐὰν ἐμποδί-
σωσι τὴν ἐκτέλεσιν πράξεώς τινος τοῦ Εἰσηγητοῦ, ἰδίως τὴν
ἐκδοσὶν ἐντάλματος φυλακίσεως ἢ ἀπολύσεως, ἐὰν ἡ γνώμη αὐ-
τῶν δὲν ᾔθελεν εὔρεθῃ σύμφωνος μὲ τὴν γνώμην ἐκείνων: τὸ
δὲ χερίστον, ὑπενδιδόγτων πολλάκις τῶν Εἰσηγητῶν, ὑπε-

ρισχύει τοῦ Β. ἐπιτρόπου ἢ γνῶμη, μεταβαλλομένου οὕτω ἀπὸ ἀπλοῦ ἐπιτηρητικοῦ τῆς ἀνακρίσεως ὄργανον εἰς ἀληθῆ ἀνακριτὴν. Τὸ τοιοῦτον δὲν εἶναι ὀρθὸν καὶ ἀντιβαίνει εἰς τὸ γράμμα τοῦ νόμου, τὸ δὲ σφάλμα εἶναι πρὸ πάντων τῶν κ. κ. Εἰσηγητῶν διὸ ἐπιτραπήτω νὰ υπομνήσωμεν αὐτοῖς, ὅτι ὡς οἱ ἀνακριταὶ τῶν κοινῶν δικαστηρίων, οὕτω καὶ οἱ Εἰσηγηταὶ τῶν Στρατοδικείων δὲν εἶναι ὑπάλληλα ὄργανα τῆς Εἰσαγγελικῆς ἀρχῆς, ἀλλ' ἀρχὴ ἰδίᾳ καὶ ἀνεξάρτητος, ἐκ τοῦ νόμου ἀπ' εὐθείας ἔλκουσα τὴν ἀρμοδιότητά της.

Ναί, ἀλλ' ἐν τούτοις ὁ Β. Ἐπίτροπος ἔχει ἐκ τοῦ νόμου τὸ δικαίωμα καὶ τὴν ὑποχρέωσιν νὰ ἐπιτηρῇ τὴν ἀνάκρισιν καὶ ἐπιφέρει τὰς ἰδίας παρατηρήσεις ἐν περιπτώσει λοιπὸν διαφωνίας μεταξὺ Β. Ἐπιτρόπου καὶ Εἰσηγητοῦ τίς θέλει ἄρει αὐτὴν καὶ ἐπιφέρει τὴν ἀρμονίαν; — Περὶ τῆς προκειμένης περιπτώσεως ἢ κ. ποιν. δικονομία προνοήσασα ἔταξε τὸ ἄρθρ. 250, καθ' ὃ τὸ συμβούλιον τοῦ δικαστηρίου τῶν Πλημμελειοδικῶν ἀποφασίζει κατ' αἰτησίν τινος τῶν διαδίκων (ἐνδιαφερομένων) περὶ ὅλων τῶν μεταξὺ αὐτῶν ἐν τῇ προδικασίᾳ ἐγειρομένων διαφορῶν· ἀλλὰ καὶ τὸ δικαστήριον τῶν ἐφετῶν ἐν συμβουλίῳ διασκεπτόμενον ἐντέλλεται τὰ θέοντα διὰ τοῦ παρ' αὐτῶ εἰσαγγελέως περὶ τῆς προόδου τῆς ἀνακρίσεως. Ἐν τῇ Στρατ. ποινικῇ διαδικασίᾳ ὅμως οὐδεμίᾳ τοιαύτῃ διάταξις εὔρηται· ἄρα ὑπάρχει κενὸν σπουδαῖον, ὅπερ ἔδει ἐπισύραι τὴν προσοχὴν τοῦ νομοθέτου. Ἐν τούτοις, κατὰ τὸ ὑπουργεῖον τῶν Στρατιωτικῶν, τὸ κενὸν τοῦτο δὲν ὑρίσεται· ἔλυσε δ' αὐτὸ ἀθθεντικῶς τὸ ζήτημα διὰ τῆς ὑπ' ἀριθ. 8606 καὶ ἀπὸ 8 Ἀπριλ. 1863 Διαταγῆς τοῦ «περὶ τῶν σχέσεων τοῦ Εἰσηγητοῦ μετὰ τοῦ Β. Ἐπιτρόπου», ἀποφαινόμενον ὅτι «ὁσάκις ὑπάρχει διαφωνία μεταξὺ τοῦ Β. Ἐπιτρόπου καὶ τοῦ Εἰσηγητοῦ ὡς πρὸς τὰς προτάσεις ἢ γνωμοδοτήσεις τοῦ πρώτου,

ἀρμόδιος πρὸς λύσιν αὐτῶν εἶναι μόνος ὁ Ὑπουργὸς τῶν Στρατιωτικῶν, ὅστις δυνάμει τοῦ νόμου ἔχει τὴν ἰσχὺν τοῦ δικαστικοῦ συμβουλίου ν' ἀποφαινεται σύμφωνα μὲ τὸ ἄρθρον 250 τῆς κ. ποιν. δικονομίας.» Καὶ οὐ μόνον τοῦτο, ἀλλὰ καὶ ἐπιτροπὴ τις ἐκ τῶν παρ' ἡμῖν νομικῶν ἐπισήμως κατὰ πρόσκλησιν τοῦ ὑπουργείου ἐγνωμάτευσε τὰ αὐτά, ἀπονείματα μάλιστα τῷ ὑπουργῷ τῶν στρατιωτικῶν καὶ τὴν ἀρμοδιότητα τοῦ δικαστηρίου τῶν ἐφετῶν.

Εὐκταῖον καὶ ἡμεῖς λογιζόμεθα νὰ μὴ ὑπῆρχεν ἐν τῇ νομοθεσίᾳ τὸ ἐν λόγῳ κενὸν, πλὴν ἐξέστω ἡμῖν πιστεύειν ὅτι τὰ κενὰ τοῦ νόμου δὲν πληροῦνται δι' ὑπουργικῶν διαταγῶν καὶ νομικῶν γνωμοδοτήσεων, ἀποροῦμεν δὲ τοῦ βασιζόμενοι τό τε ὑπουργεῖον καὶ ἡ ἐπιτροπὴ ἐγνωμάτευσαν τ' ἀνωτέρω. Καὶ ἀληθῶς τέσσαρα εἰσὶ τὰ ἄρθρα τὰ κανονίζοντα τὴν δικαιοδοσίαν τοῦ ὑπουργοῦ κατὰ τὴν Στρατ. ποινικὴν διαδικασίαν. — Κατὰ τὸ ἄρθρ. 67 ὑπὸ τὴν ἀνωτέραν διεύθυνσιν τοῦ ὑπουργοῦ τῶν Στρατιωτικῶν ἐνεργοῦσι τὴν προανάκρισιν... κ.τ.λ. (τὸ δὲ ἄρθρον καταλέγον ἐφεξῆς τὰ ἀρμόδια πρόσωπα, οὐδὲν πλέον ὀρίζει). — Κατὰ τὸ ἄρθρ. 82 ἡ καταδίωξις τῶν ὑπαγομένων εἰς τὰ στρατοδικεῖα πράξεων δὲν συγχωρεῖται ἐπὶ ποινῇ ἀκυρότητος τῆς διαδικασίας εἰμὴ κατὰ ρητὴν πρὸς ἀνάκρισιν διαταγὴν τοῦ ὑπουργοῦ τῶν στρατιωτικῶν, ἣν οὗτος ἐκδίδει, ἐπὶ τῶν ὑποβληθέντων αὐτῷ ἐγγράφων ἢ ἐξ ἐπαγγέλματος. — Κατὰ τὸ ἄρθρ. 98 μετὰ τὸ πέρασ τῆς ἀνακρίσεως ὁ εἰσηγητὴς πέμπει τὰ ἐγγράφα μετὰ τῆς ἐκθέσεως καὶ γνωμοδοτήσεώς του πρὸς τὸν Β. Ἐπίτροπον, οὗτος δὲ ἄνευ ἀναβολῆς ὑποβάλλει αὐτὰ μετὰ τῶν προτάσεών του πρὸς τὸν ὑπουργὸν τῶν στρατιωτικῶν, ὅστις ἐντὸς ἄλλων ὁκτῶ ἡμερῶν τὸ βραδύτερον ἐκδίδει διαταγὴν πρὸς εἰσαγωγὴν εἰς δίκην τοῦ κατηγορουμένου ἢ διατάσσει περαιτέρω ἀνάκρισιν, ἐὰν ἡ γενομένη ἦναι ἔλλει-

ΕΝΑΙΣΙΜΟΣ ΔΙΑΤΡΙΒΗ

Π. Α. ΖΑΝΟΥ,

ἐπὶ τῇ ἀναγορεύσει αὐτοῦ ὡς διδάκτορος τῆς νομικῆς, γενομένη ἐν τῷ ἔθν. Πανεπιστημίῳ τῇ 24 Νοβρίου 1873. (*)

Περὶ τῆς σχέσεως τοῦ Εἰσηγητοῦ (ἀνακριτοῦ) πρὸς τὸν Β. Ἐπιτροπὸν (εἰσαγγελέα) καὶ ἀμφοτέρων τούτων πρὸς τὸν ὑπουργὸν τῶν στρατιωτικῶν.

ὑπὸ τὴν ἀνωτάτην διεύθυνσιν τοῦ ὑπουργοῦ τῶν στρατιωτικῶν ἐνεργούσι τὴν προανάκρισιν τῶν ἐν τοῖς Στρατοδικείοις ὑπαγομένων πράξεων τὰ ἐν τοῖς ἄρθροις 67 καὶ 68 τοῦ στρατ. κώδικος ἀναφερόμενα πρόσωπα. Καὶ οὗτοι μὲν οἱ στρατιωτικοὶ ἀνακριτικοὶ λειτουργοὶ, πλὴν ἐν ἑλλείπει τούτων ἐπὶ κακουργημάτων καὶ πλημμελημάτων ἀρμόδιοι εἰσὶ κατὰ τὸ ἄρθρον 76 καὶ ὅλοι οἱ ἐν τοῖς ἄρθροις 17 καὶ 18 τῆς Ποιν. δικονομίας ἀναφερόμενοι λειτουργοὶ τῆς δικαστικῆς ἀστυνομίας, οἷον ἀνακριταί, εἰρηνοδίκαι, δημάρχοι κ.λ. δυνάμενοι νὰ ἐνεργήσωσι πᾶσαν ἀνακριτικὴν πρᾶξιν πρὸς βεβαίωσιν τοῦ πράξαντος καὶ τῆς πράξεως, πλὴν τῆς ἐκδόσεως ἐντάλματος συλλήψεως κατὰ τοῦ εἰς τὴν στρατ. δικαιοδοσίαν ὑπαγομένου, ἐκτὸς ἂν ἐπ' αὐτοφώρῳ ἐλήφθη οὗτος ἀδικῶν εἰς βαθμὸν κακουργήματος ἢ πλημμελήματος. Καὶ ταῦτα μὲν περὶ τῆς προανάκρισεως, ἢ (τακτικῆ) καταδίωξις ὅμως τῶν εἰς τὰ Στρατοδικεῖα ὑπαγομένων πράξεων δὲν συγχωρεῖται ἐπὶ ποινῇ ἀκρότητος τῆς διαδικασίας εἰμὴ κατὰ ῥητὴν πρὸς ἀνάκρισιν διαταγὴν τοῦ ὑπουργοῦ τῶν στρατιωτικῶν, ἣν οὗτος ἐκδίδει ἐπὶ τῶν ὑποβληθέντων αὐτῷ ἐγγράφων ἢ καὶ ἐξ ἐπαγγελμάτων. Ἄρθρ. 82.—Ἡ δὲ τῆς ἀνακρίσεως διαταγὴ μετὰ ὧν ἐγγράφων ἐκθέσεων, πειστηρίων καὶ κατασχεθέντων

(*) Συνέχεια ἴδε προηγούμενον φυλλάδιον.

ἐκ τῶν ῥηθέντων ἐξάγεται, ὅτι μόνος ὁ ὑπουργὸς τῶν στρατιωτικῶν ἐστὶν ὁ ἀρμόδιος νὰ διατάξῃ ἢ μὴ κατὰ τὸ δοκοῦν αὐτῷ τὴν ποινικὴν καταδίωξιν, πλὴν οὐδὲν πλέον τούτου ἔχει δικαίωμα, μόνος δ' αὐτὸς πάλιν ἐστὶν ἀρμόδιος μετὰ τὸ πέρασ τῆς ἀνακρίσεως νὰ διατάξῃ ἐπὶ τῶν ὑποβληθέντων αὐτῷ ἐγγράφων τὴν εἰς δίκην εἰσαγωγὴν τοῦ κατηγορουμένου ἢ τὴν ἀπόλυσιν αὐτοῦ ἢ καὶ τὴν συμπλήρωσιν τῶν ἀνακρίσεων, ἐὰν φανῶσιν αὐτῷ ἑλλειπεῖς πλὴν ὅσον ἐλευθεριώτερον ἀφήσιν αὐτὸν ὁ νόμος περὶ τὴν ἔγερσιν τῆς δημοσίας ἀγωγῆς, τόσον ἀφ' ἐτέρου περιορίζει τὸ αὐτόβουλον αὐτοῦ περὶ τὴν ἐκδοσιν τῆς περὶ παραπομπῆς ἢ ἀπολύσεως τοῦ κατηγορουμένου διαταγῆς του, διότι μόνον ἐὰν ἀμφότεροι, ὅ,τε εἰσηγητῆς καὶ ὁ Β. ἐπιτροπὸς, γνωμοδοτήσιν ὅτι δὲν ὑπάρχουσιν ἐνδείξεις ἐνοχῆς κατὰ τοῦ ἐν αἰτίᾳ, δύναται νὰ διατάξῃ τὴν παῦσιν τῆς περαιτέρω κατηγορίας· ἐὰν δὲ καὶ ὁ εἰς μόνον ἐξ αὐτῶν γνωμοδοτῇ ὅτι ἐνοχὸς ἐστὶν ὁ κατηγορούμενος, ὁ ὑπουργὸς δέδεται καὶ *οφείλει* νὰ διατάξῃ τὴν εἰς δίκην εἰσαγωγὴν αὐτοῦ.

Τούτων οὕτως ἐχόντων, ἐρωτῶμεν καὶ αὖθις ποία ἢ διατάξεις τοῦ νόμου, ἐξ ἧς ἦντλησαν τὴν γνώμην αὐτῶν τότε ὑπουργεῖον καὶ ἡ ῥηθεῖσα ἐπιτροπὴ, ἐξομοιώσαντες τὴν ἀρμοδιότητα τοῦ ὑπουργοῦ τῶν στρατιωτικῶν μετὰ τὴν τοῦ συμβουλίου τῶν Πλημμελειοδικῶν καὶ τὴν τῶν Ἐφετῶν ἐν συμβουλίῳ; Περὶ τῆς ἀρμοδιότητος ἐκείνων ὑπάρχουσι ῥηταί ἐν τῷ νόμῳ διατάξεις, περὶ τῆς ἀναλόγου δὲ τοῦ ὑπουργείου ἀρμοδιότητος οὐδεμία· ἄλλως τε τὸ δικαστικὸν συμβούλιον ἀποφαίνεται αὐτοκρατορικῶς καὶ κατὰ τὸ δοκοῦν αὐτῷ περὶ ὅλων τῶν ὑποβαλλομένων αὐτῷ ζητημάτων, τοῦ δὲ ὑπουργείου ἢ ἀρμοδιότητος, ὁσάκις καλῆται ν' ἀποφασίσῃ, ἰκανῶς περιώριστα ὑπὸ τοῦ νόμου. Ἄλλ' ἐκτὸς τούτων, ἐὰν ὅ,τε ὑπουργὸς, ὁ ἐκδούς τὴν προσημειωθεῖσαν διαταγὴν, καὶ ἡ ῥηθεῖσα ἐπιτροπὴ ἐλάβανον

τὸν κόπον νὰ παρατηρήσωσι τὰ ἐπὶ τῆς συζητήσεως τοῦ νομοσχεδίου τῆς στρατιωτικῆς ποιν. νομοθεσίας πρακτικὰ τῆς Βουλῆς (τῆς 10ης Μαΐου 1860), ἤθελον καταλίπει τὴν ἡν ἐξήνεγκον γνώμην, πειθόμενοι ὅτι ἡ ἀνάμιξις τοῦ ὑπουργοῦ τῶν στρατιωτικῶν εἰς τὰ τῆς στρατ. ποινικῆς διαδικασίας εἶναι μᾶλλον διοικητικῆ, ἥκιστα δὲ δικαστικῆ· πρὸς ἀπόδειξιν δὲ παραθέτομεν αὐτοὺς τοὺς λόγους τοῦ τότε ὑπουργοῦ τῆς δικαιοσύνης, ὅστις, ὑποστηρίζων τὴν ὑπὸ τοῦ ὑπουργοῦ τῶν στρατιωτικῶν προταθεῖσαν καὶ παραδεχθεῖσαν προσθήκην εἰς τὸ ἄρθρον 99 τοῦ νομοσχεδίου, ὅτι «ἐὰν ὁ κατὰ τὴν προδικασίαν ἀπολυόμενος τῆς κατηγορίας ζητήσῃ ἐντὸς ἡμερῶν ἀπὸ τῆς εἰς αὐτὸν κοινοποιήσεως τῆς ἀποφάσεως τοῦ ὑπουργοῦ δι' ἀναφορᾶς του τὴν εἰς δίκην εἰσαγωγὴν του, ὁ ὑπουργὸς διατάττει αὐτὴν» ἔλεγε τὰδε: «ἐὰν δὲν παραδεχθῶμεν τὴν προτεινομένην προσθήκην, εὐρισκόμεθα εἰς τὸ δίλλημα ἢ νὰ μὴ δύνανται οἱ κατηγορηθέντες ν' ἀποπλύνωσι τὸν βύπον (ὅτι δηλ. χαριζόμενος ὁ ὑπουργὸς ἀπέλυεν αὐτοὺς), ἐὰν δὲν εἰσαχθῶν εἰς τὸ ἀκροατήριον, ἢ νὰ περιβάλωμεν τὸν ὑπουργὸν δικαστικὰ χρέη· καὶ εἶναι μὲν ἀληθές ὅτι ἐξασφαλίζομεν τὴν πρᾶξιν αὐτὴν (τὴν διαταγὴν τοῦ ὑπουργοῦ) μὲ ἐγγυήσεις τινάς, τὴν γνωμοδότησιν τοῦ εἰσηγητοῦ καὶ τοῦ Β. Ἐπιτρόπου, ἀλλ' οὐχ ἦϊτον ὁ ὑπουργὸς καὶ ὁ Β. ἐπίτροπος εἶναι πρόσωπα τῆς διοικητικῆς ἐξουσίας καὶ ὄχι δικασταί· ἄλλως τε ὁ ὑπουργὸς ὑποτίθεται ὅτι δύναται νὰ ἔχῃ ἐπιρροὴν τινὰ ἐπὶ τῶν τοιαύτης φύσεως ὑποθέσεων, ὡς ὄντων ὑπαλλήλων (αὐτοῦ) τῶν διενεργούντων προσώπων.»

«Ὅθεν συμπεραίνοντες λέγομεν, ὅτι ἡ ἀρμοδιότης τοῦ ὑπουργοῦ τῶν στρατιωτικῶν δὲν δύναται νὰ ἐξομοιωθῇ πρὸς τὴν τῶν βληθέντων δικαστικῶν συμβουλίων, καὶ ὅτι ἐπομένως κατὰ τὴν ἡμετέραν στρατιωτικὴν ποινικὴν νομοθεσίαν οὐχ εὐρηται ἡ ἀρ-

μοδία δικαστικὴ ἀρχή, ὅπως ἄρῃ πᾶσαν μεταξὺ τοῦ εἰσηγητοῦ καὶ τοῦ Β. ἐπιτρόπου, πρόσθετος δὲ καὶ τοῦ κατηγορουμένου, διαφωνίαν, μόνη δὲ ἡ σύνεσις καὶ ἡ σύμψνοια τῶν δικαστικῶν τούτων λειτουργῶν δύναται ν' ἀναπληρώσῃ ὅ,τι ὁ νομοθέτης παρεῖδεν. Εἶπομεν ὅτι ἡ ἐξομοίωσις τῆς ἀρμοδιότητος δὲν εἶναι ὀρθή, ἤδη δὲ προστίθεμεν ὅτι οὐδὲ συμφέρει ἡ ἐξομοίωσις, ἅτε δυναμένη ν' ἀποβῇ ἱκανῶς καταθλιπτικὴ διὰ τε τὸν εἰσηγητὴν, καθιστάμενον οὕτω πειθήνιον τοῦ ὑπουργοῦ ὄργανον, καὶ διὰ τὸν κατηγορούμενον, ἀφ' ἑτέρου, οὗτινος τὴν τύχην οὐσιωδῶς ἐπηρεάζουσι κατὰ τὴν προδικασίαν τοῦ δικαστικοῦ συμβουλίου τὰ βουλευμάτα. Καὶ εἶναι μὲν ἀληθές ὅτι κατὰ τὴν κ. ποιν. δικονομίαν ὅ,τε ἀνακριτὴς καὶ ὁ κατηγορούμενος ὑπέκουσι κατὰ νόμον εἰς τοῦ συμβουλίου τὰς ἀποφάσεις, οὐδεὶς ὅμως ὁ ἐντεῦθεν κίνδυνος, διότι ἡ ἐπιτάττουσα ἀρχὴ εἶναι ἀρχὴ δικαστικὴ καὶ μάλιστα πολυμελής, ἥκιστα δὲ ἐνδιαφερομένη, ὁ ὑπουργὸς ὅμως εἶναι εἷς, ἔστιν ὅτε δὲ καὶ νὰ παθαίνηται συμβαίνει, ἅτε ἄνθρωπος ὢν, μάλιστα δὲ καὶ κατήγορος τοῦ καταδικωμένου. (ἀκολουθεῖ)

ΕΛΛΗΝ ΣΤΡΑΤ. ΦΥΛΛ. ΝΓ'. ΤΟΜ. Θ'.

ΣΠΟΥΔΗ ΕΠΙ ΤΗΣ ΣΤΟΙΧΕΙΩΔΟΥΣ ΤΑΚΤΙΚΗΣ
ΤΟΥ ΠΕΖΙΚΟΥ

ὑπὸ Ε. Ροίη, λοχαγ. ὑπασιπιστοῦ τοῦ 118ου συντάγματος
τοῦ πεζικοῦ, μεταφρασθεῖσα ἐκ τοῦ Γαλλικοῦ
ὑπὸ Ν. ΠΟΥΡΝΑΡΑ,
ἀνθυπολοχαγοῦ τοῦ πυροβολικοῦ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ 1ον.

Προεισαγωγικαὶ παρατηρήσεις.

Ὁμολογουμένη ἀνάγκη μεταβολῆς τῆς τακτικῆς.

Πάντες οἱ Εὐρωπαϊκοὶ στρατοὶ καταγίνονται πολὺ περὶ τὰς μεταβολὰς, τὰς ὁποίας ἡ ἀξιοσημείωτος τελειοποίησις τῶν πυροβόλων ὄπλων ἀναγκαίως ἐπιφέρει εἰς τὴν τέχνην τοῦ πολέμου.

Ἡ Ἀγγλία, ἡ Ἰταλία, ἡ Πρωσία ἐπειράθησαν νέας ἐντελῶς μεθόδους τοῦ μάχεσθαι. Μάλιστα δ' ἡ Αὐστρία εἰσήγαγεν ἤδη εἰς τὸ πεζικὸν αὐτῆς καὶ κατὰ τὰς ἐν τῷ στρατοπέδῳ τοῦ Bruck ἀσκήσεις τακτικούς σχηματισμούς, τοὺς ὁποίους αὕτη εὕρισκει ἀναλόγους τοῦ νεωτέρου ὀπλισμοῦ. Μόνη ἡ Γαλλία οὐδὲν μέχρι τοῦδε ἔπραξεν ὅπως μεταβάλῃ τοὺς κανονισμούς αὐτῆς συμφώνως πρὸς τὴν πείραν τοῦ πολέμου, οὗτινος αὕτη ὑπῆρξε τὸ θῦμα.

Ἄλλοτε ἐσπούδαζον κατὰ προτίμησιν τὴν τακτικὴν τοῦ ἡμετέρου στρατοῦ, καὶ ἐντεῦθεν ἐδιδάσκοντο νὰ μᾶς πολεμῶσιν. Αὐτὸς ὁ πρίγκηψ Φρεδερίκος Κάρλος ἔλεγε πρό τινων ἐτῶν εἰς τοὺς στρατιώτας αὐτοῦ, ὅτι, ἵνα νικήσῃ τις τοὺς Γάλλους, πρέπει νὰ παραδεχθῇ τὴν τέχνην τοῦ μάχεσθαι τοῦ Γαλλικοῦ στρατοῦ. Σήμερον δὲ, ἀφοῦ ὑπεκύψαμεν εἰς ἄνισον πάλιν, οὐ μόνον δὲν ζητοῦσι πλέον νὰ μᾶς μιμηθῶσιν, ἀλλὰ φαίνεται ὅτι καὶ ἡμεῖς ἀπωλέσαμεν πᾶσαν τὴν ἐφ' ἡμᾶς ἐμπιστοσύνην,

καὶ ὅτι ἐξῴθεν ἀναμένομεν τὸ φῶς τὸ φωτῖσον ἡμᾶς οὐ μόνον κατὰ τὸν ἀναδιοργανισμόν τοῦ ἡμετέρου στρατοῦ, ἀλλὰ καὶ κατὰ τὴν πρὸς πόλεμον προπαρασκευὴν τούτου.

Ἐν τούτοις παρατηροῦμεν ἐν συνειδήσει, καὶ ἀρκεῖ νὰ ἴδῃ τις, ὅπως πεισθῇ, τὰς πολυαριθμούς μεταφράσεις σπουδῶν ἐπὶ τῆς τακτικῆς τῶν ξένων, αἵτινες δημοσιεύονται ἐν Γαλλίᾳ ἀπὸ τινων μηνῶν. Ἐκ πασῶν τούτων καὶ ἐκ τῶν προελθουσῶν ἐντεῦθεν συζητήσεων προέκυψαν ἀρχαί τινες, αἵτινες παραδέχονται ἐν γένει ὅτι θέλουσι χρησιμεύει ὡς βάσεις τῆς νεωτέρας τακτικῆς. Ταῦτα θέλω πειραθῆ νὰ ἐκθέσω ὧδε.

Πολεμικὰ στοιχεῖα.

Ἐν ἐκάστη πολεμικῇ πράξει ἐν γένει παρατηρεῖ τις δύο σωροὺς ἀνθρώπων, οἵτινες διὰ τῶν ὄπλων, ἅτινα φέρουσι, προσπαθοῦσιν οὐ μόνον νὰ κρατήσωσι τὸ ἔδαφος, ὅπερ κατέχουσιν, ἀλλὰ καὶ νὰ διώξωσι τὸν ἀντίπαλον ἐξ ἐκείνου ἐφ' οὗ οὗτος ἐνεκατέστη.

Τὰ τρία λοιπὸν πολεμικὰ στοιχεῖα εἰσὶν οἱ ἄνθρωποι, τὰ ὄπλα καὶ τὸ ἔδαφος. Ὅσακις δὲ ἐν τούτων μόνον ἤλλαξε, καὶ ἡ τοῦ πολέμου τέχνη ὑπέστη μεταβολὰς.

1ον ἄνθρωποι.

Ναπολέων ὁ 1ος ἤθελεν εἶσθαι ἄφρων ἂν ἐξετέλει διὰ τῶν στρατολογηθέντων τῷ 1813 ὅτι διὰ τῶν στρατιωτῶν τῆς Ἀουστερλίτς καὶ τῆς Γένης ἐξετέλεσε. Οἱ Γερμανοὶ ἐνήργησαν μετὰ μείζονος ριψοκινδυνίας πρὸς τοὺς νεολέκτους τοῦ 1870, ἢ πρὸς τὸν στρατὸν τοῦ Ῥήνου. Οἱ Ῥωμαῖοι ἀπέστειλαν τὰς λεγεῶνας αὐτῶν πρὸς κατάκτησιν τοῦ κόσμου, ὁπότεν αὐταὶ συνέκειντο ἐξ ἀνδρῶν ῥωμαλέων, πειθαρχούντων, ἀντεχόντων εἰς τὸν κόπον, καὶ ἀδαῶν τρυφῆς· οἱ δ' ἀπόγονοι αὐτῶν ἀπ' ἐναντίας ἐκθηλυθέντες, εὔραν τὸ ξίφος τῶν προπατό-

ρων αὐτῶν βαρὺ καὶ δὲν ἠδυνήθησαν νὰ ἐμποδίσωσι τὴν εἰσβολὴν καὶ τὴν καταστροφὴν τῆς πατρίδος των.

Τὸ πρῶτον λοιπὸν στοιχεῖον τοῦ πολέμου, ὁ ἄνθρωπος, δεόν νὰ λάβῃ ἀναποφεύκτως πᾶσαν δυνατὴν τελειότητα. Ἡ ἀνατροφή τοῦ ἀνθρώπου εἶναι διττὴ, ἡ φυσικὴ καὶ ἡ ἠθικὴ ἀνατροφή· καὶ ἡ μὲν πρώτη ἀναπτύσσει τὰς σωματικὰς δυνάμεις, ἡ δὲ δευτέρα τὸν νοῦν καὶ τὴν καρδίαν.

Ἐκάστη τούτων ἔχει τὴν ἀξίαν αὐτῆς. Ὁ στρατιώτης πρέπει νὰ ᾖ βρωμαλέος, ὅπως ὑποφέρῃ τοὺς κόπους τοῦ πολέμου ὅπως δ' ἐνθαβρύνῃ τις αὐτὸν ἐν μέσῳ τῶν μόχθων καὶ τῶν στερήσεων, ὅπως τὸν κρατήσῃ ὑπὸ φοινικὸν πῦρ, ἢ ὅπως τὸν ὀδηγήσῃ εἰς τὸν θάνατον, ἀπαιτεῖται ἡ ἠθικὴ ἐκείνη δύναμις, ἥτις γεννᾷ τὸν ἔρωτα πρὸς τὸ καθήκον, τὴν τιμὴν καὶ τὴν πατρίδα. Αὕτη ἐστὶν ἀπείρως προτιμότερα τῆς σωματικῆς ἰσχύος. Τίς στρατηγὸς δὲν ἤθελε βεβαίως προτιμῆσαι νὰ διοικῇ ἀσθενεῖς μὲν τὸ σῶμα ἄνδρας, πλήρεις ὅμως θάρρους καὶ ἐτοιμοὺς νὰ θυσιασθῶσιν ὑπὲρ τῆς σωτηρίας τῆς ἑαυτῶν χώρας, ἢ Ἡρακλεῖς;

Πολλάκις κατέγιναν ν' ἀναπτύξωσι τὰς φυσικὰς δυνάμεις τοῦ ἡμετέρου στρατιώτου, ἀμελήσαντες τῆς ἠθικῆς ἀνατροφῆς αὐτοῦ. Βεβαίως κατὰ τὸ εἰκοστὸν ἔτος δὲν ἀναμορφοῦται ἡ ἀνατροφή νέου, τὸν ὅποιον ἡ κοινωνία ἐπεμψεν εἰς τὸν στρατὸν, ἀφοῦ τὸν ἐνέπλησε νοσηρῶν ἰδεῶν· εἰσὶν ὅμως πολλοὶ μεταξὺ τῶν ἡμετέρων στρατιωτῶν, οἵτινες οὐ τὰς ἀρίστας, ἀλλ' οὐδὲ τὰς χειρίστας τῶν ἀρχῶν ἔλαβον, καὶ οἵτινες δὲν ἐζῆσαν ἢ τὸν οἰκογενειακὸν ἐκείνον βίον, δι' ὃν ἡ οἰκογένεια εἶναι τὸ πᾶν, καὶ οἱ ὅποιοι οὐδὲν ἄλλο ζητοῦσιν ἢ τὸ ὅπως μὴ ὑπηρετήσωσι τὸν ἑαυτῶν τόπον. Εἰς τούτους πρέπει νὰ διδάξωμεν τί ἐστὶ πατρίς, οὔτοι πρέπει νὰ ἐνοήσωσιν ὅτι ἡ μεγάλη ἐκείνη οἰκογένεια, ἥτις φέρει τὸ ὄνομα τοῦτο, ἔχει πολὺ μείζονα

τῆς ἄλλης δικαιοῦματα. Εἰς τούτους πρέπει νὰ δεῖξωμεν διὰ παραδειγμάτων, ὅτι ὁ ἠρωϊσμός, ἡ ἀφοσίωσις καὶ ἡ μᾶλλον ἀφανὴς θυσία ἐτιμήθησαν πάντοτε, ὅτι δ' ἐξ ἐναντίας ἡ ἱστορία πάντων τῶν αἰῶνων ἐστηλίτευσε τὴν δειλίαν καὶ τὴν προδοσίαν. Οὕτω καὶ μόνον θέλομεν ἀναπτύξει τὴν ἠθικὴν ἀξίαν τῶν ἡμετέρων στρατιωτῶν, χάρις δὲ τῷ Θεῷ, τὸ ἔθνος ἡμῶν δὲν κατέπεσε τοσοῦτον, ὥστε νὰ μὴ ἐλπίσωμεν ὅτι ἡμέραν τινὰ αἱ ἡμέτεροι προσπάθειαι θέλουσι στερθῆθαι διὰ τῆς ἐπιτυχίας.

2ον Ὀπλα.

Τὸ δεύτερον στοιχεῖον τοῦ πολέμου εἰσὶ τὰ ὄπλα· ταῦτα ὑπέστησαν τὰς σημαντικωτέρας μεταβολὰς, καὶ συνεπῶς ἐπενήργησαν εἰς τὴν ἐκ βάθρων μεταβολὴν τῆς πολεμικῆς τέχνης.

Δὲν ἀναφέρω ἐνταῦθα ἢ τὰ ἐπιθετικὰ ὄπλα, τὰ ἐγχειρίδια τουτέστι καὶ τὰ τηλεβόλα.

Ἀπὸ τοῦ Λουδοβίκου XIV τὰ ἐγχειρίδια ὄπλα συνίστανται εἰς τὴν λόγχην, αἱ δὲ μετατροπαί, τὰς ὁποίας αὕτη ὑπέστη, οὐδ' ὁλως ἐπενήργησαν εἰς τὴν κατὰ τὰς μάχας χρῆσιν αὐτῆς. Δὲν εἶχεν ὅμως αὐτῶ καὶ ὡς πρὸς τὰ τηλεβόλα ὄπλα, ὧν τινων ἡ τελειοποίησις εἶναι μεγίστη. Τὰ φορητὰ ὄπλα, ὡς καὶ τὰ τοῦ πυροβολικοῦ τηλεβόλα, ἔλαβον ἀπὸ τινων ἐτῶν τισαύτας τελειοποιήσεις, ὥστε ἡ ἀρχαία τέχνη τοῦ μάχεσθαι δεόν νὰ ὑποστῇ σπουδαίας μεταβολὰς.

Πρὸ εἰκοσιπενταετίας τὸ πεζικὸν τῆς Εὐρώπης ἔβαλλε διὰ λείων ὄπλων στρογγύλα βλήματα, ὧν ἡ ἀκρίβεια, καλὴ μέχρις 150 μέτρων, ἦτο κακὴ εἰς 200 καὶ μηδενικὴ εἰς 300.

Ἡ ταχύτης τοῦ βίμματος ἦν τρεῖς βολαὶ ἐν δυοῖ λεπταῖς. Κατὰ τὴν αὐτὴν ἐποχὴν τὸ πυροβολικὸν ἔβαλλε διὰ πυροβόλων λείων βλήματα σφαιρικὰ ἐπιτυχῶς μέχρις 800 μ., τῶν ὁποίων ὅμως ἡ βολὴ δὲν ὑπερέβαινε τὰ 1500.

Τῷ 1870 δύο μεγάλοι στρατοὶ συνηντήθησαν ὀπλισμένοι πολὺ ἐντελέστερον ἢ δὴ τὰ ὄπλα ἐπληροῦντο ἀπὸ τοῦ πυθμένου, ἠδύναντο δὲ νὰ βάλωσι δωδεκάκις κατὰ λεπτόν αἱ βδίδες τῶν τηλεβόλων τοῦ πεδίου ἐφρίπτοντο ἐπιτυχῶς εἰς 3000 μ., ἡ δὲ βολή των ἐξετείνετο ἕως 4500 μέτρα.

Ὁ εἶς τούτων διετήρει τὸν ἀρχαῖον προεικοσιπενταετητρόπον τοῦ μάχεσθαι καὶ κατενικήθη ὁ ἄλλος εἶχε μεταβάλλει τὴν τακτικὴν αὐτοῦ συμφῶνως πρὸς τὴν τελειοποίησιν τῶν ὄπλων καὶ ἐνίκησεν.

Καὶ ἄλλαι αἰτίαι συνέτεινον βεβαίως εἰς τὸ νὰ ἐπέλθωσι τ' ἀποτελέσματα ταῦτα. Τῷ 1806 οἱ αὐτοὶ στρατοὶ ἐπολέμησαν. Ὁ πρωσικὸς μετὰ τῆς ἀπρηχαιομένης τακτικῆς τοῦ Φρειδερίκου 2ου κατενικήθη ὑπὸ τοῦ Γαλλικοῦ, ὅστις μετεχειρίζετο τὴν τακτικὴν τοῦ Ναπολέοντος 1ου, ἥτις ἐσυμφῶνει πρὸς τὸν ὀργανισμὸν καὶ τὴν κατάστασιν τοῦ ὀπλισμοῦ τοῦ στρατοῦ τῆς ἐποχῆς ἐκείνης. Εἰς τὸ μέλλον οἱ στρατοὶ θέλουσι παρουσιασθῆ ἐπὶ τοῦ πεδίου τῆς μάχης φέροντες ὄπλα ταχέως ῥίμματος καὶ μακρᾶς βολῆς ὅθεν οὐδαμῶς παράδοξον εἶναι πανταχόθεν ζητῶσι νὰ ἐξαγάγωσιν ἐκ τῆς πείρας τοῦ τελευταίου πολέμου τὰς μεταβολὰς, ἃς τινες πρέπει νὰ ὑποστή ἡ τέχνη τοῦ πολέμου συμφῶνως πρὸς τὸν νέον ὀπλισμὸν.

Τὸ τρίτον στοιχεῖον τοῦ πολέμου εἶναι τὸ ἔδαφος.

3ον Ἐδαφος.

Δύναται τις νὰ κατατάξῃ αὐτὸ μετὰ τῶν ἀμυντηρίων ὄπλων, διότι, ὡς πολλάκις ἐλέγχθη, εἶναι περίφημος θώραξ εἰς τὸν ἐπιτηδείως χρώμενον αὐτοῦ. Καὶ ἐκ πρώτης μὲν ὄψεως φαίνεται ὅτι τὸ ἔδαφος δὲν εἶναι δυνατὸν ν' ἀλλάξῃ, ἀλλὰ τοῦτο εἶναι πλάνη ἢ ἐπὶ πλέον διαίρεσις τῆς ἰδιοκτησίας καὶ ἢ αὔξησις τοῦ πλοῦτου τῶν ἀγροτῶν μετέβαλον οὐσιωδῶς τὴν

ἐπιφάνειαν τοῦ ἔδαφους· τὰ δὲ πεδία ἐκεῖνα, ἐφ' ὧν οἱ στρατοὶ τοῦ XVII καὶ XVIII αἰῶνος εἰλισσον, τοσοῦτον ἐνεπλήσθησαν τοίχων, φρακτῶν καὶ παντοίου εἴδους ἀντικειμένων, ὅστε ὁ Τουρέννος καὶ ὁ Φρειδερίκος ἤθελον πολὺ στενοχωρηθῆ, ὅπως δώσωσιν εὐτυχεῖς μάχας ἀνευ μεταβολῆς τῆς τακτικῆς των. Οὐ μόνον δ' ἡ ἐπιφάνεια τοῦ ἔδαφους μεταβάλλεται καθ' ἐκάστην, ἀλλὰ καὶ ἡ αὔξησις τῆς καταστρεπτικῆς δυνάμεως τῶν πυροβόλων ὄπλων δίδει μείζονα ἀξίαν εἰς τὴν χρῆσιν τοῦ ἔδαφους, ὡς φυσικοῦ καλύμματος ἐξεταζομένου.

Ἐν συνόψει τὰ τρία τοῦ πολέμου στοιχεῖα εἰσὶ μεταβλητὰ, καὶ πρὸ αἰῶνος πολὺ μετεβλήθησαν· τὸ ὑποστάν ὅμως τὰς μεγίστας μεταβολὰς εἶναι τὸ δεύτερον. Ὅθεν πρέπει νὰ ἀναζητήσωμεν ὁποίας ἀλλαγὰς πρέπει νὰ ἐπιφέρωμεν εἰς τὴν τέχνην τοῦ πολέμου συνεπῶς πρὸς τὴν τελειοποίησιν τῶν ὄπλων.

Ἡ τελειοποίησις τῶν ὄπλων μεταβάλλει τὴν στοιχειώδη μόνον τακτικὴν τῆς τέχνης τοῦ πολέμου.

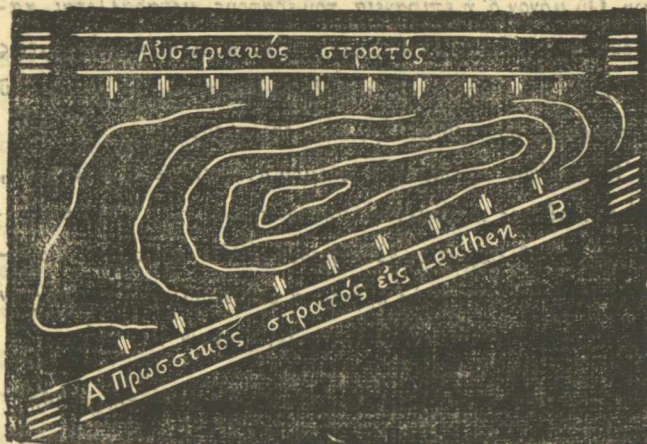
Ἡ τέχνη τοῦ πολέμου περιλαμβάνει τὴν στρατηγικὴν, τὴν γενικὴν τακτικὴν, τὴν λογιστικὴν καὶ τὴν στοιχειώδη τακτικὴν.

Καὶ ἡ μὲν στρατηγικὴ εἶναι ἡ τέχνη τοῦ συνδυάζειν τοὺς στρατοὺς ἐκτὸς τοῦ πεδίου τῆς μάχης, ἡ δὲ τελειοποίησις τῶν ὄπλων οὐδεμίαν ἐπ' αὐτῆς ἔχει ἐπήρειαν· ἐξ ὧν τῶν κλάδων τῆς πολεμικῆς τέχνης ἡ στρατηγικὴ μικρὸν μεταβάλλεται, αἱ δὲ ἐκστρατεῖαι τοῦ Ἀνίβα καὶ τοῦ Καίσαρος παρέχουσιν ἡμῖν στρατηγικὰς μελέτας ἐπίσης διδακτικὰς, ὅπως καὶ οἱ σοφοὶ συνδυασμοὶ τοῦ Ναπολέοντος 1ου ἢ ἐκεῖνοι τοῦ κ. Μόλτκε.

Ἡ γενικὴ τακτικὴ διδάσκει ἡμᾶς τὴν πρὸς μάχην διάταξιν τοῦ συνόλου στρατοῦ τινος· αὕτη μεταβάλλεται συχνότερον ἢ ἡ στρατηγικὴ, πλὴν δὲν ἀκολουθεῖ πάντοτε τὰς μεταβολὰς τοῦ ὀπλισμοῦ.

Ἡ γενική τακτικὴ τοῦ Φρεδερίκου 2ου, γενικευθεῖσα κατὰ τὴν ἐποχὴν του, συνίστατο εἰς τὴν τοποθέτησιν τοῦ πεζικοῦ ἐπὶ δύο γραμμῶν, ἔχουσῶν τὸ ἱππικὸν εἰς τὰς πτέρυγας καὶ τὸ πυροβολικὸν πρὸ τοῦ μετώπου, ὥστε οὕτω νὰ σχηματισθῇ μέγα τι ὄλον, ἄπερ μόνος ὁ διοικῶν στρατηγὸς ἐκίνει.

Ὁ Φρεδερίκος προσεπάθει πάντοτε νὰ λάβῃ λοξὴν πρὸς τὸν ἐχθρικὸν στρατὸν θέσιν· οὕτω δὲ τὴν μίαν τῶν πτερυγῶν αὐτοῦ (Α) ἐτήρει ὑπεσταλμένην καὶ ἠσθένει ὅσον ἠδύνατο, ὅπως ἐνισχύσῃ τὴν παρὰ τὸν ἐχθρὸν (Β). Ὁ Φρεδερίκος κατέστρεψε τοιοῦτοτρόπως τὸν ἀντίπαλον αὐτοῦ πρὶν ἢ οὗτος δυνηθῇ νὰ ἐνισχύσῃ τὸ προσβληθὲν σημεῖον. Ἡ κίνησις αὕτη, τῆς ὁποίας πολλὰκις ἐποίησατο χρῆσιν, ἰδίως δὲ εἰς Λαύθεν, ἐπέτυχε σχεδὸν πάντοτε, διότι οἱ στρατοὶ τῆς ἐποχῆς ἐκείνης οὐ μόνον ἦσαν ἀδαεῖς τῶν ἐλιγμῶν, ἀλλὰ καὶ ἐδυσκολεύοντο ν' ἀλλάξωσι τὴν ἀρχικὴν διάταξιν τῆς μάχης, ὅπως ἐνισχύσωσι κλίναςαν πτέρυγα. (ἀκολουθεῖ)

ΔΙΚΗ ΤΟΥ ΣΤΡΑΤΑΡΧΟΥ ΒΑΖΑΙΝ.

ΜΕΡΟΣ ΤΡΙΤΟΝ.

ΑΚΡΟΑΣΙΣ ΤΩΝ ΜΑΡΤΥΡΩΝ.

ΠΡΟΕΔΡΕΙΑ ΤΟΥ ΔΟΥΚΟΣ ΤΗΣ ΩΜΑΛΗΣ ΑΝΤΙΣΤΡΑΤΗΓΟΥ.

Συνεδρίασις τῆς 20ῆς Ὀκτωβρίου.

Τὴν μεσημβρίαν καὶ λεπτὰ τριάκοντα ὁ εὐταξίας ὑπαξιωματικὸς φωνάζει· «Ὁ ροῖσι! τὸ συμβούλιον!».

Ἀκούονται, ὡς συνήθως, ἀντηχοῦντα τὰ παραγγέλματα «Φέρετε ἄρμ! παρουσιάσατε ἄρμ!»

Πρόεδρος. Γίνεται ἕναρξις τῆς τῶν μαρτύρων ἀκροάσεως. Γραμματεῦ! προσκαλέσατε τὸν κύριον στρατάρχην Λεβέφ.

Λεβέφ (Le Boeuf, Edmond), ἐτῶν 64, στρατάρχης τῆς Γαλλίας.

Πρόεδρος. Κύριε στρατάρχα! ὀρκίζομαι ὅτι θέλετε ὀμιλῆσαι ἄνευ πάθους καὶ ἄνευ φόβου, καὶ ὅτι θέλετε εἰπεῖ πᾶσαν τὴν ἀλήθειαν, καὶ μόνην τὴν ἀλήθειαν;

Στρατάρχης Λεβέφ, ὑψῶν τὴν χεῖρα. Τὸ ὁμνῶ.

Ἐρ. Ποῖον τὸ ὑμέτερον ὄνομα καὶ ἐπώνυμον;

Ἄ π. Λεβέφ, Ἐδμόνδος.

Ἐρ. Ἡ ἡλικία ὑμῶν; — Ἄ π. Ἐβήκοντα τέσσαρα ἔτη.

Ἐρ. Τὸ ὑμέτερον ἐπάγγελμα; — Ἄ π. Στρατάρχης τῆς Γαλλίας.

Ἐρ. Ἡ διαμονὴ ὑμῶν;

Ἄ π. Εἰς Μόνσελ (Montcel), διὰ Τρουν (Trun) (Ὅρνη, νομός).

Ἐρ. Ἐγνωρίζετε τὸν κύριον στρατάρχην Βαζαῖν, παρόντα ἐνταῦθα, πρὸ τῶν γεγονότων, ἐφ' οἷς κατηγορεῖται;

Ἄ π. Τὸν ἐγνώριζα ἀπὸ τῆς ἐκστρατείας τῆς Κριμαίας.

Ἐρ. Δὲν εἶσθε συγγενὴς αὐτοῦ ἐξ αἵματος ἢ ἐξ ἀγγιστείας;

Ἄπ. Ὁχι, κύριε πρόεδρε.

Ἐρ. Δὲν προσεκολλήθητε ποτὶ ὁ μὲν εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τοῦ ἐτέρου;

— Ἄπ. Ὁχι, κύριε στρατάρχα.

Πρόεδρος. Εἰδοποιῶ τὸν μάρτυρα, ὅτι συγκαταθείσει τοῦ δικαστηρίου, τῆς ἐπιτροπίας καὶ τῆς ὑπερασπίσεως, ἀπεφάσισα ὥστε αἱ ἀκροάσεις νὰ διαιρεθῶσιν εἰς τμήματα ἀναποκρινόμενα εἰς τὰς διαιρέσεις, ἅς εἰσήγαγον κατὰ τὴν ἐξέτασιν τοῦ κυρίου στρατάρχου Βαζαῖν. Ἐπομένως ἢ κατάθεσις, ἢ ὁ μάρτυς μέλλει νὰ κάμῃ ἐνώπιον τοῦ δικαστηρίου, δέον ν' ἀναφέρηται ἐπὶ τῶν περιστάσεων, αἵτινες σχετίζονται πρὸς τὴν κατάληψιν τῆς ἀρχηγίας ὑπὸ τοῦ κ. στρατάρχου Βαζαῖν, πρὸς τὸν ὀργανισμόν καὶ τὴν σύνθεσιν τοῦ στρατοῦ, τὴν στρατηγικὴν κατάστασιν καὶ τὰς κινήσεις τῶν στρατευμάτων, διαταγίσας ἢ ἐκτελουμένας ἤδη, καθ' ἣν στιγμὴν ὁ κ. στρατάρχης Βαζαῖν ἔλαβε τὴν ἀρχιστρατηγίαν (1).

1ον. Κατάληψις τῆς ἀρχιστρατηγίας.

Πρόεδρος. Εὐαρεστηθῆτε, κύριε στρατάρχα, ν' ἀρχίσῃτε τὴν ὑμετέραν κατάθεσιν. Τὸ στρατοδικεῖον παρακαλεῖ ὑμᾶς νὰ καθήσῃτε, ἐκτὸς ἐὰν προτιμᾶτε νὰ ὁμιλήσῃτε ὄρθιος.

(ὁ στρατάρχης Δεδέφ καθίεται).

Στρατάρχης Δεδέφ.—Ὁ κ. στρατάρχης Βαζαῖν ἔλαβεν ἀπὸ τοῦ αὐτοκράτορος, τὴν 9ην αὐγούστου, τὴν ἀρχηγίαν τοῦ 2ου, 3ου καὶ 4ου σώματος στρατοῦ. Τὴν 9ην Αὐγ. ὁ αὐτοκράτωρ προσέθηκεν εἰς ταῦτα τὴν ἀρχηγίαν τῆς φρουρᾶς καὶ τῶν ἐφεδρεῶν. Ἐν τούτοις, μέχρι τῆς 12ης Αὐγ. καὶ συμπεριλαμβανομένης αὐτῆς, ὁ κ. στρατάρχης Βαζαῖν δὲν ἦτο εἰμὴ ἀρχηγὸς ὑφιστάμενος. Ἐπομένως, κατὰ τὴν ἐμὴν γνώμην, ἢ εὐθὺν τῶν ἐπιχειρήσεων δὲν ἀρχεῖται, ὅσον ἀφορᾷ τὸν κ. στρατάρχην Βαζαῖν, εἰμὴ ἀπὸ τῆς πρωΐας τῆς 13ης αὐγ., καίτοι τοῦ αὐτοκρατορικοῦ διατάγματος, ὑπερ προήγαγεν αὐτὸν εἰς τὴν ἀρχιστρατηγίαν τοῦ στρατοῦ τοῦ Ῥήνου, ὄντος ὑπὸ τὴν ἡμερομηνίαν τῆς 12ης

(1) Ἄπαναι αἱ ἐρωτήσεις αὗται τοῦ κ. προέδρου ἐπαναλαμβάνονται εἰς ὅλους τοὺς μάρτυρας, δὲν σημειοῦνται ὅμως ἐφεξῆς εἰς τὸ γαλλικὸν κείμενον, συντομίαις χάριν, ἐνταχοῦ μάλιστα δίδεται ἀπλῶς ὁ σύντομος τῆς μαρτυρίας περίληψις· ὅθεν καὶ ἡμεῖς τὸ αὐτὸ θέλομεν πράξει. Μ.

αὐγούστου. Μέχρι τῆς 12ης αὐγ. τὸ ἐσπέρας τὸ μέγα γενικὸν ἐπιτελεῖον ὤφειλε νὰ πέμπῃ ὀδηγίας, περιμένον τὴν ὑπὸ τοῦ κ. στρατάρχου Βαζαῖν παραλαβὴν τῶν καθηκόντων αὐτοῦ.

Κατὰ τὴν τῶν καθηκόντων αὐτοῦ παραλαβὴν, ἢ ἀριθμητικὴ τοῦ στρατοῦ δύναμις, ἢ δοθεῖσα ὑπὸ τοῦ μεγάλου γενικοῦ ἐπιτελείου, ἦτο εἰς ἀνδράς 478,688, καὶ εἰς ἵππους 30,500. Ὡς πρὸς τὰς τροφάς, κατὰ τὴν ἔκθεσιν τοῦ ἀρχιεπιμελητοῦ, ἠδύναντο νὰ ὑπάρχωσιν ἄρτο, διὰ 30—32 ἡμέρας, κρέας δὲ διὰ 8 ἡμέρας. Δὲν θέλω εἰσελθεῖν, ὡς πρὸς τὸ ἀντικείμενον τοῦτο, εἰς ἄλλας λεπτομερείας.

Τοιαύτη ἦτο ἡ τῶν τροφῶν κατάστασις ἀνεξαρτήτως τῶν ὑπηρεσιῶν τῶν σωμάτων στρατοῦ, ἅτινα ἔλαβον τῇ 28ῃ Ἰουλίου, καθόσον δύναμαι νὰ ἐνθυμηθῶ, τὴν διαταγὴν νὰ ἔχωσι πάντοτε εἰς τὴν ἀκολουθίαν αὐτῶν τροφᾶς ἐν ἐφεδρείᾳ διὰ ὀκτώ ἡμέρας. Τὰ σώματα συνεπλήρωσαν ἐντελῶς τὰς ἐφεδρείας ταύτας; Δὲν δύναμαι νὰ τὸ εἶπω πρὸς δεξ, τὰ σώματα ταῦτα ἐν τῷ μεταξύ τούτῳ εἶχον πορείας. Ἐν ὄλῳ, φρονῶ ὅτι τὰ σώματα δυνατὸν νὰ εἶχον εἰς τὴν ἀκολουθίαν αὐτῶν, τὴν ἡμέραν καθ' ἣν ὁ κ. στρατάρχης Βαζαῖν ἀνέλαβε τὴν ἀρχιστρατηγίαν, τεσσάρων ἢ πέντε ἡμερῶν τροφᾶς. Ἐκτὸς τούτων, ὑπῆρχον αἱ τροφαὶ αἱ ἐντὸς τῶν σάκκων. Μόνον τὸ θον σῶμα, ὑπερ, συνεπέα τῆς ἀλλαγῆς τῆς διευθύνσεως αὐτοῦ (πρῶτον μὲν προσεκλήθη εἰς Νανσύ, ἔπειτα ἐπέστρεψεν εἰς Σιαλὼν, ἔπειτα κατόπιν προσεκλήθη εἰς Μὲτς), τὸ θον σῶμα μόνον, λέγω, δὲν ἦτο πλήρες, καί, ἐπὶ πλέον, δὲν εἶχε τὰς διαχειριστικὰς αὐτοῦ ὑπηρεσίας. Ἡδύνατο λοιπὸν νὰ εὐρίσκηται, ὡς πρὸς τὰ πολεμοφόδια καὶ τὰ τρόφιμα, εἰς κατάστασιν ὅλως ἐξαιρετικῆν· διὸ καὶ ὄργάνισαν ἐπιβοθητικὴν ἀμαξοπομπὴν εἰς ἀκολουθίαν τοῦ σώματος τούτου.

Ἴδου ἤδη καὶ ἡ κατάστασις τοῦ στρατοῦ. Ὁ στρατὸς ἦτο τότε, συνφθὰ πρὸς τὰς διατάγας τὰς δοθείσας τὴν ἐσπέραν τῆς 9ης, τοποθετημένος ἐμπρὸς τῶν ἐρυμάτων Κουελέ καὶ Ἄγ. Ἰουλιανού· τὸ δεξιὸν σχεδὸν εἰς Μαρσύ (Marcy-le-Haut), τὸ ἀριστερὸν ἐμπροσθεν τοῦ Ἄγ. Ἰουλιανού, ἢ φρουρὰ εἰς ἐφεδρείαν, καὶ ἡ γενικὴ ἐφεδρεία ὀπισθεν τῆς φρουρᾶς.

Τοιαύτη ἦτο ἡ τοποθέτησις τοῦ στρατοῦ κατ' ἐκείνην τὴν ἡμέραν.

Ὅσον δ' ἀφορᾷ τὸν ἐχθρὸν, κατοπτέυσεις ἐσήμεραν τὴν παρουσίαν αὐτοῦ, κατὰ τὴν νύκτα τῆς 11ης πρὸς τὴν 12ην αὐγ., ἐπὶ τῶν ὄχθων

τῆς Σειλλης. Κατόπτεισις τοῦ ἵππικοῦ τοῦ 2ου σώματος, ὅπερ ἦτο εἰς τὸ ἄκρον δεξιόν, ἠχμαλώτισε τρεῖς οὐλάνους, μεταξύ τῶν ὁποίων εὐρίσκετο εἰς ὑπαξιωματικὸς ἀρκετὰ νομίμων. Ὁ ὑπαξιωματικὸς οὗτος ἐρωτηθεὶς ἔδωκε πληροφορίας περὶ τῆς πορείας τῶν ὑπὸ τὸν πρίγγηπα Φρεδερίκον Κάρολον σωμάτων.

Προσέτι, κατὰ τὴν πρώτην τῆς 12ης, τὸ μέγα γενικὸν ἐπιτελεῖον ἔλαβεν ἀναφοράντινα, ἧς προήρχετο ἀπὸ τοῦ δημάρχου τῆς Νομενῦ, καὶ ἦτις, πεμφθεῖσα ἀπὸ δημαρχίας εἰς δημαρχίαν, ἔδιδε τὴν εἰδήσιν, ὅτι, κατὰ τὴν νύκτα τῆς 11ης, ἡ ἐμπροσθοφυλακὴ τοῦ ἐχθροῦ κατέλαβε τὴν ἄνω γέφυραν ἐπὶ τῆς Σείλης, ἐπὶ τῆς οδοῦ τῆς Πόντ-α-Μουσσόν.

Ἐν τῇ νυκτὶ τῆς 13ης αὐγ. ὁ αὐτοκράτωρ ἔγραψε τῷ κ. στρατάρχῃ Βαζαῖν, ὅτι ὁ ἐχθρὸς ἦτο εἰς Πόντ-α-Μουσσόν, ὡς ἐπίσης εἰς Βορνύ. Ἐκτὸς τούτου, ὁ κ. στρατάρχης Βαζαῖν, κατὰ τὴν συγκέντρωσιν αὐτοῦ ἀπὸ Ἄγγιου Ἀβόλδου εἰς Μῆτς, ἦτο διηγετικῶς εἰς συνάφειαν μετὰ τοῦ ἐχθρικοῦ ἵππικοῦ, ἀνήκοντος εἰς τὸ σῶμα τοῦ Στείνμετς (Steinmets). Ἰδοῦ, πιστεύω, πᾶν ὅτι, ἔχω νὰ εἶπω ὡς πρὸς τὸ ζήτημα τοῦτο.

Ὅφειλα νὰ ὁμιλήσω ἤδη περὶ τῆς εἰς τὸν κ. στρατάρχῃ Βαζαῖν παραδόσεως τῆς ὑπηρεσίας;

Πρόεδρος. Ἡ παράδοσις αὕτη τῆς ὑπηρεσίας ἀποτελεῖ μέρος τῆς καταθέσεως, ἣν τὸ δικαστήριον ἐπιθυμεῖ ν' ἀκούσῃ. Ἀναμνηστικῶς ὑμῖν, ὅτι ἡ ὑμετέρα κατάθεσις ὄσον νὰ γενῆ χωρὶς νὰ διακοπῆτε, καὶ ὅτι, μόνον ὅταν αὕτη περαιωθῇ, θέλουσιν ἀποταθῆ ὑμῖν ἐρωτήσεις, ἐὰν ἡ χρεία τὸ καλέσῃ, εἴτε παρὰ τοῦ προέδρου καὶ τῶν κκ. δικαστῶν, εἴτε παρὰ τοῦ δημοσίου κατηγοροῦ καὶ τῆς ὑπερασπίσεως.

Στρατάρχης Δεβέφ. Θέλω ἐξακολουθήσει, καὶ ἐὰν μακρηγορήσω, θέλετε ἔχει τὴν καλωσύνην, κύριε πρόεδρε, νὰ μὲ διακόψῃτε.

Ὅτε ἡ παράδοσις τῆς ἀριστερατηγίας τοῦ στρατοῦ πρὸς τὸν κ. στρατάρχῃ Βαζαῖν ἀπερασίθη, ὁ αὐτοκράτωρ τὸν προσεκάλεσε κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς 12ης αὐγ. καὶ τῷ ἀνήγγειλεν ὅτι τῷ ἔδιδε τὴν ἀριστερατηγίαν τοῦ στρατοῦ. Γνωρίζω, παρὰ τοῦ αὐτοκράτορος, ὅτι ὁ κ. στρατάρχης Βαζαῖν ἐπαρουσίασε δυσκολίας τινὰς κατὰ τὴν στιγμήν ἐκείνην, παρατηρῶν ὅτι, ὡς ἀριστεράτης, ἔμελλε νὰ ἔχη ὑπὸ τὰς διαταγὰς αὐτοῦ τὸν στρατάρχῃ Κανροβέρ καὶ τὸν στρατάρχῃ Μάκ-

Μαὼν, ἀρχαιοτέρους αὐτοῦ· ἀλλ' ὁ αὐτοκράτωρ ἀντιπαρῆλθεν αὐτὰς, καὶ ὁ στρατάρχης Κανροβέρ ὑπῆρξεν ὁ πρῶτος εἰπὼν, ὅτι ἦτο εὐτυχῆς μέλλων νὰ ὑπηρετήσῃ ὑπὸ τὰς διαταγὰς τοῦ στρατάρχου Βαζαῖν.

Ὡς πρὸς τὸ στρατηγικὸν μέρος, καθὼς καὶ ὡς πρὸς τὰ μέλλοντα σχέδια, ὁ κ. στρατάρχης Βαζαῖν ἦτο ἀπ' εὐθείας εἰς σχέσιν πρὸς τὸν αὐτοκράτορα. Ἀπ' αὐτῆς τῆς 9ης αὐγ. ὁ αὐτοκράτωρ τῷ ὁμίλησε περὶ τῶν σχεδίων αὐτοῦ, καὶ τὴν 12ην, ὅτε ὁ κ. στρατάρχης Βαζαῖν ἐπαρουσίασθη ἐνώπιον αὐτοῦ, πιστεύω ὅτι τῷ τὰ ἐγνωστοποίησεν, ἀλλ' ὅμως δὲν τὸ ἐπιβεβαίω. Ὅσον δ' ἀφορᾷ τὴν παράδοσιν τῆς ὑπηρεσίας πρὸς τὸν στρατάρχῃ Βαζαῖν, αὕτη δὲν ἔλαβε χώραν ὑπὸ τὴν ἔννοιαν δηλαδὴ ὅτι ὁ αὐτοκράτωρ εἶπεν αὐτῷ· εἰδοῦ αἱ δυνάμεις καὶ αἱ προμήθειαι τοῦ στρατοῦ, ἀλλ' ὁ αὐτοκράτωρ, μεταθιβάζων τῷ κ. στρατάρχῃ Βαζαῖν ἅπαντας τοὺς ἑαυτοῦ ἀρχηγούς τῶν ὑπηρεσιῶν, φυσικῶς θὰ ἐσκέφθη ὅτι οἱ ἀρχηγοὶ οὗτοι ἔμελλον νὰ τὸν θέσωσιν ἐν γνώσει τῶν πραγμάτων. Ὁ κ. στρατηγὸς Ζαῤῥᾶς εἶναι ὁ μόνος, φρονῶ, ὅστις, ἐπὶ τοῦ σημείου τούτου, ἔκαμε παρατηρήσεις τινὰς, οὐχὶ διότι ὑπῆρχεν ἐκ μέρους αὐτοῦ τὸ ἐλάχιστον αἰσθημα κατὰ τοῦ κ. στρατάρχου Βαζαῖν, ἀλλὰ τέλος ὁ κ. στρατηγὸς Ζαῤῥᾶς, ὅστις ἦτο ὁ τρίτος εἰς τὸ μέγα γενικὸν ἐπιτελεῖον, εὕρισκε τὸ ἐπιβαλλόμενον αὐτῷ ἔργον ὀλίγον τι βαρύ· ἀλλ' ἐπειδὴ, τέλος, ἀπὸ τῆς θέσεως αὐτοῦ μάλιστα ὁ στρατηγὸς Ζαῤῥᾶς ἦτο πληρέστατα ἐν γνώσει τῶν λεπτομερειῶν τῆς ὑπηρεσίας, ἦτο ἀναπόφευκτον νὰ μείνῃ παρὰ τῷ κ. στρατάρχῃ Βαζαῖν. Προστίθημι ὅτι ὁ κ. στρατάρχης Βαζαῖν δὲν φαίνεται ἀντιπαρτηρήσαστι ὡς πρὸς τὴν ἐκλογὴν ταύτην. Ὁ κ. στρατάρχης Βαζαῖν ἔλαβε λοιπὸν τὴν ἀρχηγίαν τὴν πρώτην τῆς 13ης αὐγ. Ὅσον τὸ ἐπ' ἐμοί, ἔμενον ἀπολύτως ἕνεκ θέσεως τὴν 13ην καὶ 14ην αὐγούστου καὶ δὲν ἐτέθη ἐπὶ κεφαλῆς σώματος στρατοῦ, εἰμὴ τὴν 15ην. Δὲν δύναμαι λοιπὸν νὰ ὁμιλήσω εἰμὴ ἐξ ὧσων ἦκουσα περὶ τῶν διαπραξάντων κατὰ τὰς δύο ταύτας ἡμέρας. Γινώσκω ὅτι ὁ κ. στρατάρχης Βαζαῖν, καθ' ἃ μοῦ εἶπεν ὁ αὐτοκράτωρ, εἶχεν ἀκόμη, κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς 13ης, ἰδέαν πρὸς ἐπίθεσιν, καὶ ἐπειδὴ ἡ ἰδέα αὕτη ἦτο διαρκῶς ἐμὴ, ἀπὸ τῆς ἀρχῆς τοῦ αὐγούστου μηνός, δὲν ἠδύναμην παρὰ νὰ χαίρω βλέπων τὴν γνώμην μου συμμεριζομένην ὑπὸ ἀρχηγῷ τῶσιν πεπειραμένῳ, οἷος ὁ κ. στρατάρχης Βαζαῖν.

Ἐν τούτοις, συνεισὶα διαφόρων λόγων καὶ τῆς ἀνάγκης πρὸ πάντων

τῆς συγκεντρώσεως τοῦ στρατοῦ, ὅστις εὕρισκετο διαμοιρασμένος εἰς δύο τμήματα, ὁ αὐτοκράτωρ ἀπέφασκε νὰ διατάξῃ τὴν πρὸς τὸ Σιαλὼν ὑποχώρησιν. Ὡς πρὸς τὸ ἀντικείμενον τοῦτο δὲν εἶμαι εἰς θέσιν νὰ εἶπω ἐὰν αἱ διαταγαὶ τοῦ αὐτοκράτορος ἦσαν λίαν ὀριστικά.

Μοὶ ὠμίλησε περὶ τοῦ σχεδίου αὐτοῦ τῆς ἐπὶ τοῦ Σιαλὼν ὑποχωρήσεως, σχεδίου (ὀφείλω νὰ τὸ εἶπω ἴσως), ὅπερ κατεπολέμησα ὀλίγον τι, διότι εὕρισκον ὅτι ἐπιγαίνομεν ὀλίγον τι μακράν· ἀλλὰ τέλος ὁ αὐτοκράτωρ μοὶ ὠμίλησε περὶ αὐτοῦ οὐχὶ ὡς περὶ ἰδέας ἐντελῶς ἀποφασίσεως, ἀλλ' ὡς περὶ σχεδίου.

Ἦμην παρὰ τῷ αὐτοκράτορι κατὰ τὴν στιγμὴν τῆς μάχης τῆς Βορνὺ, τὸ ἐσπέρας. Ὁ αὐτοκράτωρ διέμενε τότε εἰς Λογγεβίλλην.

Πρὸ εὐδρος. Εὐαρεστηθῆτε νὰ σταματήσητε τὴν διήγησιν ὑμῶν ἐν τῇ ἡμερομηνίᾳ ταύτῃ. Φρονῶ ὅτι εἶναι ἐπιθυμητὸν νὰ ἀναβάλωμεν τὴν διήγησιν, καθ' ἣν στιγμὴν τὸ δικαστήριον μέλλει νὰ ἀσχοληθῇ ἐπὶ τοῦ σχετικοῦ αὐτῆς ζητήματος. Δὲν πρόκειται, πρὸς τὸ παρὸν, ν' ἀσχοληθῶμεν, εἰμὴ ἐπὶ τῶν σχεδίων στρατιωτικῶν ἐπιχειρήσεων, καὶ μοὶ φαίνεται ὅτι ἐπὶ τοῦ εἰδικοῦ τούτου ζητήματος δύνασθε νὰ ἐξακολουθήσητε τὴν ὑμετέραν κατάθεσιν.

Στρατάρχης Λεβεφ. Δὲν δύναμαι νὰ ἀναμνησθῶ εἰμὴ ὅτι μ' ἔλεγεν ὁ αὐτοκράτωρ. Μοὶ ὠμίλησε, τὸ ἐπαναλέγω, περὶ τοῦ σχεδίου ν' ἀποσυρθῇ εἰς Σιαλὼν, ἀλλὰ τὸ σχέδιον τοῦτο μοὶ ἐφαίνετο τόσον ὀλίγον ἀποφασισμένον, ὥστε δὲν ἤξεύρω ἂν ὀφείλω νὰ ὀμιλήσω περὶ αὐτοῦ· πλὴν τὴν 14ην, κατὰ τὸ ἐσπέρας, ὁ αὐτοκράτωρ δὲν ἤξευρεν ἂν ὀφείλει νὰ ἐγκαταλίπῃ τὸν στρατόν.

Κατὰ τὴν μάχην τῆς Βορνὺ, ὡς τὸ εἶπον, ὁ αὐτοκράτωρ ἔμεινε εἰς Λογγεβίλλην. Ἀπ' αὐτοῦ τοῦ κήπου αὐτοῦ ἠδυνάμεθα νὰ παρακολουθῶμεν τὰς περιπετείας τῆς μάχης, καὶ ὁ αὐτοκράτωρ, καίτου διακρίνων τὴν εὐτυχῆ ὑπερ ἡμῶν στροφὴν τῆς μάχης ταύτης, ἔλυπε το σφόδρα ὅτι ἔλαβεν αὕτη χώραν, καθότι ἐβράδυνε τὴν πορείαν τοῦ στρατοῦ.

Ἴδου πᾶν ὅ,τι περὶ τοῦ ἀντικειμένου τούτου δύναμαι νὰ εἶπω.

Κατὰ τὴν ἐσπέραν εἶδον τὸν κ. στρατάρχην Βαζαῖν ἐλθόντα παρὰ τῷ αὐτοκράτορι, ὅπως τῷ ἀναφέρῃ τὰ διαδραματισθέντα. Ὁ αὐτοκράτωρ τὸν συνεχάρη δικαίως διὰ τὰ ἀποτελέσματα, ἅτινα ἐπετεύχθησαν, καὶ ἐνταῦθα ἔχει τὴν θέσιν αὐτοῦ γεγονόσι τι προσωπικῶν,

περὶ οὗ ὀφείλω νὰ ὀμιλήσω. Τοῦ στρατηγοῦ Δεκάεν βαρέως πληγωθέντος, κατόπιν ἔσχομεν τὴν λύπην τῆς ἀπωλείας αὐτοῦ. Ὁ αὐτοκράτωρ μὲ διέταξε νὰ λάβω τὴν ἀρχηγίαν τοῦ θου σώματος, ἀρχηγίαν, ἣν ἀνέλαβον ἀπὸ πρωίας τῆς ἐπταύριον, ἀποχαιρετήσας αὐτόν.

Ἐρ. Ἐπηρειώσατε τὴν κατάθεσιν ὑμῶν;

Ἄπ. Οὐδὲν ἕτερον ἔχω νὰ εἶπω περὶ τῆς περιόδου ταύτης.

Πρὸ εὐδρος. Αἱ πληροφορίες, ἃς θέλετε ἔχει νὰ δώσητε ἐπὶ τῶν ἄλλων ἀντικειμένων, θέλουσιν ἀκουσθῆ μετὰ ταῦτα ὑπὸ τοῦ δικαστηρίου. Μέλλω νὰ ἀπευθῶν ὑμῖν ἐρωτήσεις τινὰς, καὶ μετὰ ταῦτα θέλω ζητήσῃ ἀπὸ τοὺς δικαστὰς, τὴν ἐπιτροπίαν καὶ τὴν ὑπερἀπισιν, μὴ καὶ αὐτοὶ ἔχωσι νὰ ἀπευθῶνσιν ὑμῖν ἐρωτήσεις.

Ἐδειξατε κάλλιστα καὶ ἐνοήσατε τὴν στιγμὴν, ὅθεν ἀρχεται ἡ εὐθύνη τοῦ κ. στρατάρχου Βαζαῖν· ἀλλ' ἐπίσης ἐνοήσατε ὅτι, ὅπως δυνήθη νὰ ἐκτιμήσῃ καὶ κρίνῃ τὴν εὐθύνην ταύτην τὸ στρατοδικεῖον, εἶχεν ἀνάγκη νὰ γνωρίζῃ ἀκριθῶς ὅποια ἦτο ἡ κατάστασις τοῦ στρατοῦ καθ' ἣν στιγμὴν ὁ κ. στρατάρχης Βαζαῖν ἔλαβε τὴν ἀρχηγίαν, καὶ ποῖα ἦσαν αἱ κινήσεις, αἵτινες δυνατόν νὰ ἐξετελοῦντο κατὰ τὴν αὐτὴν στιγμὴν. Ἐνδιαφέρει ὡσαύτως τὸ συμβούλιον νὰ γνωρίζῃ μέγχι τίνος σημείου ὁ κ. στρατάρχης Βαζαῖν δυνατόν νὰ ἔλαβε γινῶσιν πόσον τῶν κινήσεων, τούτων τῶν στρατευμάτων, ὅσον καὶ τῶν διαφορῶν σχεδίων, ἅτινα συνελήφθησαν ἢ ἤρξαντο ἐκτελούμενα, καὶ ἅτινα ἠδύναντο νὰ ἐπηρεάσωσιν ἐπὶ τῆς καταστάσεως τοῦ στρατοῦ καὶ ἐπὶ τῶν διαταγῶν, ἃς ἐπρόκειτο νὰ δώσῃ ὑμῖν. Ὅπως λοιπὸν διευκρινισθῇ ἡ κατάστασις αὕτη, μέλλω νὰ θέσω ὑμῖν ἐρωτήσεις τινὰς λίαν συντόμους, αἵτινες συμπληρωθήσονται δι' ἐρωτήσεων, αἵτινες ἀναγκαίως μέλλουσι ν' ἀπευθυνθῶσιν ὑμῖν ὑπὸ ἄλλων.

Ὁ στρατάρχης Βαζαῖν εἶχεν, ἀπὸ τῆς ἡς αὐγ., εἰ μὴ ἀπατώμαι, τὴν διοίκησιν τριῶν σωμάτων στρατοῦ. Ἡ ἀρχηγία αὕτη τῷ εἶχε δοθῆ μὲ τὸν ὀρισμὸν τούτου, ὅτι περιορίζετο εἰς τὰς στρατιωτικὰς ἐπιχειρήσεις. Ποῖα ἦτο, ἐν τῇ διανοίᾳ τοῦ αὐτοκράτορος καὶ ἐν τῇ ὑμετέρᾳ, ἡ σημασία τῶν λέξεων τούτων «περιορισμένη εἰς τὰς στρατιωτικὰς ἐπιχειρήσεις»;

Στρατάρχης. Ἡ πρόθεσις τοῦ αὐτοκράτορος ἦτο, κατὰ τὴν στιγμὴν ἐκείνην, νὰ κάμῃ δύο στρατιάς καὶ δώσῃ τὴν πραγματικὴν ἀρχιστρατηγίαν τῆς μὲν τῷ κ. στρατάρχῃ Βαζαῖν, τῆς δὲ τῷ κ. στρα-

τάρχη Μαν-Μαών. Ἄλλὰ τοῦ στρατοῦ ὀργανισθέντος κατ' ἀρχὰς εἰς σώματα στρατοῦ μεμονωμένα, ἅπασαι αἱ ὑποθέσεις συνεκεντροῦντο ἐν ταῖς χερσὶν ἐνὸς μόνου προϊσταμένου ἐπὶ ἐκάστης ὑπηρεσίας· ἦτο λοιπὸν ἀνάγκη νὰ φθάσωμεν εἰς ὑποδιαίρεσιν τῶν ὑπηρεσιῶν τούτων, καὶ, ἐπὶ παραδείγματι, νὰ ἔχωμεν ἓνα ἀρχιεπιμελητὴν διὰ τὸν στρατὸν τοῦ Μοζέλλα, ἕτερον διὰ τὸν στρατὸν τῆς Ἀλσατίας, ἔπειτα ἀρχηγούς τοῦ ἱππικοῦ καὶ τοῦ μηχανικοῦ δι' ἐκάστην τῶν στρατιῶν τούτων· ἐπήρχετο δὲ οὕτω κινήσεις μεγάλη προσωπικοῦ. Τότε ὁ αὐτοκράτωρ ἀπεφάσισε νὰ περιορίσῃ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ κ. στρατάρχου Βαζαῖν εἰς τὰς στρατιωτικὰς ἐπιχειρήσεις, καὶ τοῦτο μόνον ὅπως μὴ ἦ ὑπόχρεως νὰ διαιρέσῃ τὰς ὑπηρεσίας.

Ἴδου ἡ κατάστασις. Αἱ ἐξηγήσεις αὐταὶ οὐδὲν ἀλλοιοῦσι τῶν ὅσα εἶπον πρὸς τὸ στρατοδικεῖον, ἦτοι ὅτι ὁ κ. στρατάρχης Βαζαῖν ἦτο, κατὰ τὴν στιγμὴν ἐκείνην, ἀρχηγὸς ὑφιστάμενος.

Πρόεδρος. Δὲν ἐχειρίσθη νὰ ὀργανισθῶσιν ἀργότερον, καὶ μάλιστα πρὶν ἢ ὁ κ. στρατάρχης Βαζαῖν λάβῃ τὴν ἀρχιστρατηγίαν, αἱ κεχωρισμένοι αὐταὶ ὑπηρεσίαι καὶ διευθύνσεις; Ἐν μὲν λέξει, δὲν ὑπῆρξεν, ἀργότερον, αὐτοκρατορικὴ τις ἀπόφασις ἢ διαταγὴ, ἥτις καθίστα παρὰ τῷ κ. στρατάρχῃ Βαζαῖν ἀρχηγὸς ὑπηρεσιῶν, ἔχοντας ἐξουσίαν ἐπὶ τῶν προϊσταμένων τῶν ὑπηρεσιῶν τῶν σωμάτων στρατοῦ, ἢ, τοῦλάχιστον, πληροῦντας παρ' αὐτῷ καθήκοντα, ἅτινα ἐκπληροῦσιν οἱ ἀρχηγοὶ τῶν ὑπηρεσιῶν ἐν τινι γενικῷ ἐπιτελείῳ;

Στρατάρχης Λεβέρ. Αἱ ἀρχηγαὶ ἠλλάγησαν ἐπὶ τοσοῦτον ἐν τῇ περιόδῳ ταύτῃ, ὥστε δὲν θὰ ἠδυνάμην νὰ βεβαιώσω ἐνώπιον τοῦ δικαστηρίου ἂν ἐγένοντο ὀνομαστικοὶ διορισμοὶ μετὰ τὴν 9ην αὐγ. Ἡ ἐνέργεια τοῦ μεγάλου ἐπιτελείου, καὶ, κατὰ συνέπειαν, τῶν μεγάλων προϊσταμένων τῶν ὑπηρεσιῶν, ἔμεινε ἢ αὐτὴ μέχρι τῆς 12ης αὐγ. Τὸ μέγα ἐπιτελεῖον εἶναι ὑπεύθυνον μέχρι τῆς ἡμερομηνίας ταύτης· ἀπὸ τῆς 13ης αὐγ. ὁ κ. στρατάρχης Βαζαῖν διοικεῖ ὡς ἀρχηγός, καὶ οἱ τῶν ὑπηρεσιῶν προϊστάμενοι κατεστάθησαν τότε ἰδιοὶ τοῦ.

Ἐρ. Ἐν τῇ περιόδῳ ταύτῃ τῇ ἀπὸ 9ης μέχρι 12ης αὐγ. ἢ μέχρι τῆς πρωίας τῆς 13ης, κατὰ τὴν ὑμετέραν κατάθεσιν, ἢ σύνθεσις τῆς ἐδικῆς ἀρχηγίας τοῦ κ. στρατάρχου Βαζαῖν ἔλαβεν ἀλλοιώσεις; ὑπῆρξαν σώματα, ἅτινα ἦσαν τεθειμένα ὑπὸ τὰς διαταγὰς αὐτοῦ καὶ ἅτινα

ἀφηρέθησαν, ἔπειτα πάλιν ἐκ νέου δοθέντα αὐτῷ πολλάκις ἐντὸς τῆς περιόδου ταύτης.— Ἀ π. Μάλιστα.

Ἐρ ὁ τ. Ἐντὸς τῆς αὐτῆς περιόδου τὸ μέγα γενικὸν ἐπιτελεῖον δὲν παρήγγειλεν ἐνίοτε πρὸς τοὺς ἀρχηγούς σωμάτων στρατοῦ, οἵτινες ἦσαν ὑπὸ τὸν στρατάρχην Βαζαῖν ὡς πρὸς τὰς στρατιωτικὰς κινήσεις, δὲν παρήγγειλε, λέγω, διαταγὰς ἀπ' εὐθείας ἀναφερομένας εἰς τὰς κινήσεις, αὐτῶν;

Ἀ π. Γνωρίζω δύο γεγονότα τῆς φύσεως ταύτης· ἴσως ὑπῆρξαν καὶ ἄλλα, ἀλλ' ὅμως δύναμαι νὰ ἀναφέρω οὐδὲν κύρια. Τὸ ἐν εἶναι τῆς 7ης αὐγούστου. Κατὰ τὴν νύκτα τῆς 6ης πρὸς τὴν 7ην, εἰς τὴν εἶδησιν τῆς καταστροφῆς τῆς Φορβάχ, ὁ αὐτοκράτωρ ἠθέλησε νὰ διενεργήσῃ κίνημα ἐπιθετικόν, μεταβαίνων πρὸς τὰ στρατεύματα αὐτοῦ. Ἦτο ἦδη ἐπιβιβασμένος ἐπὶ τῆς σιδηροδρομικῆς ἀμαξοστοιχίας, ὅτε ἔμαθεν ὅτι ὁ στρατηγὸς Φροσσάρ ἐποίησεν ὑποχώρησιν ἔκκεντρον, καὶ ἀντὶ νὰ ὑποχωρήσῃ ἐπὶ τὴν Πυτελάγγην, ἀπεσύρθη ἐπὶ τὴν Σαρβεγουεμίνην. Εἶχεν εἰς τοῦτο πολὺ δίκαιον, καὶ δὲν τὸν ἐπικρίνω ἐπὶ τοῦ ἀντικειμένου τούτου.— Ὁ αὐτοκράτωρ μ' ἔστειλε πρὸς τὸν κ. στρατάρχην Βαζαῖν, ὅστις ἦτο εἰς Ἄγιον Αὐδύλδον, ὅπως τῷ γνωστοποιήσω τὰς γενικὰς κινήσεις, ἃς διέταττε πρὸς συγκινήρωσιν τῶν στρατευμάτων ἐπὶ τὸ Μέτς. Ἐνῶ ἤμην παρὰ τῷ στρατάρχῃ Βαζαῖν, ἀφίκετο ὁ στρατηγὸς Γρενιέ (Grenier), ὅπως τὸν εἰδοποιήσῃ ὅτι ὁ στρατηγὸς Λαδμιρὼ τὸν ἀνεκάλει, διότι ὁ αὐτοκράτωρ τῷ εἶχε δώσει τὴν διαταγὴν νὰ σταθῇ. Ὁ στρατάρχης Βαζαῖν μοὶ ὠμίλησε περὶ τούτου· ἔδωκα τῇ μοιραρχίᾳ Γρενιέ τὴν διαταγὴν νὰ μείνῃ εἰς τὴν διάθεσιν τοῦ στρατάρχου Βαζαῖν.

Ὅσον δ' ἀφορᾷ τὴν πρὸς τὸν στρατηγὸν Λαδμιρὼ σταλείσαν διαταγὴν, εἶναι διαταγὴ εὐληπτοτάτη. Ὁ στρατηγὸς Λαδμιρὼ ἐπρόκειτο νὰ κινήσῃ ἀπὸ Βουλάυ. Τὰ στρατεύματα αὐτοῦ ἔμελλον νὰ κάμωσι συνεπῶς πορείαν λίαν ἀνωφελεῖ, καὶ ὁ αὐτοκράτωρ τὸν εἰδοποίησεν ὅτι ἡ ἐπιθετικὴ κίνησις ἀνεκλήθη, καὶ ὅτι ἔμελλον νὰ συναχθῶσι τὰ στρατεύματα ἐπὶ τὸ Μέτς. Ἐγὼ ἀφ' ἑτέρου εἰδοποίησα περὶ τῆς κινήσεως ταύτης τὸν κ. στρατάρχην Βαζαῖν.

Ἐν ἄλλῃ τινι περιστάσει, μετὰ τὴν ὑποχώρησιν τοῦ στρατηγοῦ Φροσσάρ ἐπὶ τὴν Σαρβεγουεμίνην, δηλαδὴ τὴν 7ην, ἐπανήλθον κατὰ τὴν ἐσπέραν παρὰ τῷ αὐτοκράτορι, καὶ τῷ εἶπον ὅτι δὲν εἶχον εἰμὴ ὀλιγίστας

περὶ τοῦ στρατηγοῦ Φροσσάρ εἰδήσεις. Ὁ αὐτοκράτωρ, ὅστις ἦτο λίαν προαπησυχολημένος περὶ τῆς τύχης τοῦ στρατηγοῦ Φροσσάρ, μὲ διέταξε νὰ τῷ γράψω ἀπ' εὐθείας καὶ νὰ τῷ πέμψω ἀξιωματικὸν τινα, ὅστις εὖρε τὸν στρατηγὸν εἰς Πυτελάγγην. Ἐν ᾧ χρόνῳ ὁ στρατηγὸς Φροσσάρ ἐλάμβανε τὴν διαταγὴν ν' ἀποσυρθῆ ὑπὸ τὸ Μῆτε, ἐλάμβανε ἐπίσης ὁδηγίαν ἀπὸ τὸν στρατάρχη Βαζαῖν ὑπὸ τὴν αὐτὴν ἔννοιαν.

Ἴδου αἱ δύο περιστάσεις, ἃς δύναμαι νὰ μνημονεύσω ἴσως ὑπάρχουσι καὶ ἄλλαι ἀποκαλυφθησόμεναι κατὰ τὰς συζητήσεις (1). ἄλλ' ἐν τῇ πρώτῃ ταύτῃ περιστάσει ὁ στρατάρχης Βαζαῖν εἰδοποιήθη παρ' ἐμοῦ αὐτοῦ, ἐν δὲ τῇ δευτέρᾳ ὁ αὐτοκράτωρ διετέλει ἐν λίαν φυσικῇ ἀνησυχίᾳ.

Ἐρώτ. Εἶσθε παρὼν κατὰ τὴν συνάντησιν, ἣτις ἐλαβε χώραν εἰς Φωλκουεμὸν μεταξὺ τοῦ αὐτοκράτορος καὶ τοῦ στρατάρχου Βαζαῖν, συνάντησιν, ἐν ἣ ὁ στρατάρχης ἐδείκνυε τὴν γραμμὴν τῆς Νανσοῦ ὡς οὖσαν μόνην ἐξ ἐκείνων, αἵτινες κάλλιον συνέφερον εἰς τὴν τοῦ στρατοῦ ὑποχώρησιν;

Ἄ π. Ὅχι, κύριε πρόεδρε· εἶχον μείνει ἐν Μῆτε, ἐνῷ ὁ αὐτοκράτωρ μετέβη νὰ ἴδῃ τὸν στρατάρχη Βαζαῖν εἰς Φωλκουεμὸν. Ὁ αὐτοκράτωρ, ὅστις εἶχε μεγάλην ἐμπιστοσύνην εἰς τὸ πρόσωπον τοῦ κ. στρατάρχου Βαζαῖν, ἠθέλησε νὰ ὀμιλήσῃ μετ' αὐτοῦ περὶ τῶν μελλουσῶν ἐπιχειρήσεων, καὶ εἶπεν εἰς ἐμὲ αὐτὸν ὅτι ὁ στρατάρχης τῷ ἐσυμβούλευσεν ἐπιχειρήσιν ἐπὶ τὴν Νανσοῦ.

Ἐρώτ. Ὅτε ὁ αὐτοκράτωρ, διστάζων μεταξὺ τῶν πρώτων αὐτοῦ ἀποφάσεων, ἐκείνων τοῦ νὰ ὑποχωρήσῃ ἐπὶ τὴν Σιαλὼν καὶ τῆς ὀριστικῆς ἀποφάσεως, ἣν ἐλαβεν, ὅτε, λέγω, ἐφάνη ἐπὶ στιγμὴν ἔχων τὴν πρόθεσιν νὰ μορφώσῃ δύο στρατιάς ἀντιστάσεως, κεχωρισμένας τὴν μὲν εἰς Παρισίους, τὴν δὲ εἰς Μῆτε, αἱ δὲ τῶν κινήσεων διαταγαὶ ἐδόθησαν ἐπὶ στιγμὴν ἐπὶ τῇ προνοίᾳ τοῦ ὀργανισμοῦ τούτου, ὁ κ. στρατάρχης Βαζαῖν εἰδοποιήθη περὶ τοῦ σχεδίου τούτου καὶ ἠδυνήθη νὰ λάβῃ γνώσιν, διὰ τῆς γνώσεως ἣν ἔσχε τοῦ σχεδίου τούτου, τῶν διαταγῶν, αἵτινες εἶχον δοθῆ ἐπὶ τῷ σκοπῷ ἐκτελέσεως τῆς ἀποφάσεως ταύτης;

(1) Les débats=Αἱ συζητήσεις. Τῆς λέξεως ταύτης γίνεται χρῆσις ἐν ὅλῳ τῷ σημείῳ τούτῳ, ὅπου καὶ ἂν συναγῆται ὑπὸ τὴν ἔννοιαν τῶν ἐκ τῆς ἀκροάσεως τῶν μαρτύρων προκυπτουσῶν συζητήσεων, καὶ οὐχὶ κατὰ τὴν ἐποχὴν τῶν ἀγορεύσεων τῆς τε κατηγορίας καὶ τῆς ὑπερασπίσεως.

Ἄ π. Δὲν ἤθελον δυνηθῆ νὰ τὸ εἶπω ὑμῖν. Νεμίζω ὅτι ἀπὸ τῆς ἐποχῆς ἐκείνης ὁ στρατάρχης Βαζαῖν εἶχε σχέσεις ἀπ' εὐθείας μετὰ τοῦ αὐτοκράτορος. Πολὺ ἐπεθύμουν νὰ φωτίσω τὸ συμβούλιον, καὶ τῷ ζητῶ τὴν ἀδειαν νὰ εἶπω μίαν λέξιν, ἣτις μοι εἶναι προσωπικὴ καὶ ἣτις θέλει τὸ κάμει νὰ ἐννοήσῃ, πῶς γεγονότα τινα ἠδυνήθησαν νὰ μοι διαφύγωσι.

Εἶχον δώσει τὴν παραίτησίν μου τὴν 7ην αὐγ. Δὲν ἀπεδέχθησαν εἰμὴ τὴν παραίτησίν μου ὡς ὑπουργοῦ, ἀλλ' ὅμως πολλὰκις ἐπέμεινα παρὰ τῷ αὐτοκράτορι, ὅπως ἐγκαταλίπω τὰ καθήκοντα, ἅτινα ἐξεπλήρουν τοῦ γενικοῦ ἐπιτελάρχου.

Ὁ αὐτοκράτωρ ἤρνεϊτο, ἀλλ' ὄφειλω νὰ εἶπω ὅτι, καίτοι τοῦ αὐτοκράτορος ἔχοντος ἐπ' ἐμοῦ ἐμπιστοσύνην, διεχειρίζετο ἐνίοτε τὰς ὑποθέσεις ἀπ' εὐθείας, καὶ δυνατόν νὰ συνέβῃ, ὥστε διαταγαὶ νὰ ἐδόθησαν χωρὶς νὰ γνωρίσω αὐτάς. Τοῦτο ὅμως μοι ἐφαίνετο παράδοξον.

Ἐρ. Οὕτω λοιπὸν δυνατόν νὰ συνέβῃ, ὥστε διαταγαὶ νὰ ἐδόθησαν τῷ στρατάρχῃ Βαζαῖν χωρὶς νὰ λάβῃτε αὐτῶν γνώσιν, καὶ ὥστε, ἀφ' ἐτέρου, οἱ ἄλλοι ἀρχηγοὶ σωμάτων στρατοῦ, οἱ θεμένοι ὑπὸ τὰς διαταγὰς τοῦ στρατάρχου, νὰ ἔλαβον ὡσαύτως διαταγὰς εὐθέως ἀπὸ τοῦ γενικοῦ ἐπιτελεῖου;

Ἄ π. Δὲν πιστεύω ὅτι ὑπῆρξαν διαταγαὶ εὐθέως δοθεῖσαι πρὸς τὰ σώματα στρατοῦ, ἐξαιρέσει τῶν δύο περιπτώσεων ἃς ἐμνημόνευσα. Δυνατὸν νὰ ἔλαβε τοῦτο χώραν εἰς ὅ,τι ἀφορᾷ τὴν διαχείρισιν· τοῦτο ἦτο συμπεφωνημένον. Οἱ προϊστάμενοι τῶν τῆς διαχείσεως τοῦ πυροβολικοῦ καὶ τοῦ μηχανικοῦ ὑπηρεσιῶν ἠδύναντο νὰ δίδωσιν εὐθέως διαταγὰς, ἀλλὰ, φυσικῶς, αἱ διαταγαὶ αὗται δὲν ἦσαν ἐκτελεστέαι, σύμφωνα πρὸς τοὺς κανονισμοὺς, εἰμὴ ἐφ' ὅσον ὑπεβάλλοντο ὑπ' ὄψιν τοῦ κ. στρατάρχου Βαζαῖν καὶ ἐνεκρίνοντο παρ' αὐτοῦ.

Ἐρ. Δὲν ἠδυνήθητε νὰ ἐξακριβώσητε ἐν ὁ κ. στρατάρχῃ Βαζαῖν ἐκρατήθη ἀκριβῶς ἐν γνώσει τῶν διαδοχικῶν διαταγῶν, αἵτινες ἐδόθησαν πρὸς τὰ διάφορα σώματα ἢ πρὸς τὰς ἐφεδρείας τοῦ πυροβολικοῦ καὶ τοῦ ἱππικοῦ, ποτὲ μὲν ὅπως πλησιάζωσι τὸ Μῆτε, ποτὲ δὲ ὅπως κρατηθῶσι πρὸς τὸν Σιαλὼν; Ἡδυνήθη νὰ τηρηθῆ ἐν γνώσει κατὰ τὸ διάστημα τῆς περιόδου, καθ' ἣν ἐμελλε νὰ λάβῃ ἀρχηγίαν σπουδαιότεραν, τῶν κινήσεων τῶν ἐπιβληθεισῶν καὶ παραγγελθεισῶν εἴτε πρὸς τὰ ἐπιτελεῖα, εἴτε πρὸς τὴν ἐφεδρείαν τοῦ πυροβολικοῦ;

Ἄ π. Δὲν φρονῶ ὅτι ἐτηρήθη ἐν γνώσει τῶν κινήσεων τοῦ θου σώματος· ὤφειλεν ὁμοίως νὰ τὰς γνωρίζῃ, καθότι ὁ αὐτοκράτωρ εἶχεν ὁμιλήσει περὶ τούτου τῷ στρατάρχῃ Κανροβέρ· δὲν πιστεύω δὲ καὶ ὅτι ἔσχε τὰς λεπτομερείας αὐτῶν. Ὅσον ἀφορᾷ τὰς γενικὰς ἐφευρέσεις τοῦ πυροβολικοῦ καὶ τοῦ ἱππικοῦ, νομίζω ὅτι προσκλήθησαν πάραυτα, ὅτε ἀπεφασίσθη ἢ ἐπὶ τὴν Σιαλὼν ὀπισθοδρόμησις, καὶ ὅτι δὲν εἰσῆλθον ὑπὸ τὰς διαταγὰς τοῦ στρατάρχου Βαζαῖν εἰμὴ ἀπὸ τὴν 13ην αὐγ. Μέχρι τότε δὲν ὑπῆρχε συμφέρον εἰς τὸ νὰ τίθηται ὁ στρατάρχης ἐν γνώσει τῶν λεπτομερειῶν, ἀφοῦ ἡ ἰδέα τοῦ αὐτοκράτορος ἦτο νὰ κατακάμψῃ καὶ νὰ υποχωρήσῃ ὁ στρατάρχης Βαζαῖν συνάγων παρ' αὐτῷ ὅλα τὰ τῶν στρατευμάτων τμήματα, ἄτινα δυνατόν νὰ εὑρίσκειν ἐπὶ τῆς ὁδοῦ αὐτοῦ.

Ἐ ρ. Ὁ στρατάρχης Βαζαῖν ἠδυνήθη νὰ τεθῇ εἰς γνώσιν τῶν διαταγῶν, αἵτινες διαδοχικῶς ἐδόθησαν ὑπὸ διαφόρους μορφὰς, εἰς ὅ,τι ἀπέβλεπε τὰς κατοπετεύσεις τοῦ ἱππικοῦ, τὰς στρατιωτικὰς ἐπιχειρήσεις τοῦ μικροῦ μὲν πολέμου, ἐάν τις θέλῃ νὰ τὰς ὀνομάσῃ οὕτω, ἀλλ' αἵτινες εἶχον τὴν σπουδαιότητα αὐτῶν, αἵτινες ἠδύναντο νὰ γενῶσι κατὰ τὴν διεύθυνσιν τῆς Νανσοῦ καὶ τῆς Φρουαρό (Frouard), ὡς καὶ τὰς κατοπετεύσεις τὰς παραγγελθείσας τῇ μεραρχίᾳ Φορτόν, τὴν ἐπὶ τὴν Πόντ-α Μουσσόν, ἐπὶ παραδείγματι. ἠδυνήθη νὰ γνωρίσῃ τὰ αἴτια, ἄτινα ἐπήνεγκον τὴν ἀπόφασιν νὰ μὴ καταληφθῇ ἡ Πόντ-α-Μουσσόν καὶ μὴ καταστραφῶσιν αἱ γέφυραι ἐπὶ τοῦ Μοξέλλα, καὶ ἐνῶ μάλιστα δὲν ἔμελλον νὰ ἐξακολουθήσωσι νὰ χρησιμοποιοῦντο διὰ μεταγενεστέρως ἐπιχειρήσεις;

Ἄ π. Δὲν πιστεύω ὅτι ὁ στρατάρχης Βαζαῖν εἰδοποιήθη λεπτομερῶς περὶ τῶν ἐπιχειρήσεων τούτων· τὰς ἔμαθε παρὰ τοῦ αὐτοκράτορος.

Ὅσον ὁ ἀφορᾷ τὴν καταστροφὴν τῶν γεφυρῶν, δύναμαι νὰ εἶπω ὅτι ἐφ' ὅσον χρόνον τὰ ἡμέτερα στρατεύματα εὐρίσκοντο ἐπὶ τῆς δεξιᾶς τοῦ Μοξέλλα ὄχθης, δὲν ἦτο δυνατόν νὰ ἐκτιναχθῶσιν εἰς τὸν ἄερα αἱ γέφυραι. Ἡ τῶσον κοπιώδης υποχώρησις τοῦ στρατάρχου Μάκ-Μαῶν, ἣτις ἐπραγματοῦτο κατὰ τὴν στιγμὴν ἐκείνην, δὲν ἐπέτρεπε νὰ καταστραφῶσιν αἱ γέφυραι αἱ πλησίον τῆς Νανσοῦ, τουτέστιν αἱ γέφυραι αἱ μεταξὺ Φρουαρό καὶ Πόντ-α-Μουσσόν.

Ὅσον δὲ διὰ τὰς μεταξὺ Πόντ-α-Μουσσόν καὶ Μῆτς, ἦτο ἀδύνατον νὰ καταστραφῶσιν, ἐφ' ὅσον ὁ στρατὸς δὲν εἶχε περάσει ἐπὶ τὴν ἀριστερὰν τοῦ Μοξέλλα ὄχθην. Εἶχον προπαρασκευασθῆ ὑπόνομοι, θάλαμο

ὑπονόμων, ἀλλὰ νομίζω ὅτι εἶχον ἀπαγορευθεῖς τὴν γέμισιν αὐτῶν, φόβῳ μὴ κάτοικός τις ἐκτινάξῃ τὰς γεφύρας προῦτως. Ἄλλως δὲ δὲν ἐχρειάζετο πολὺς χρόνος πρὸς γέμισιν αὐτῶν.

Ἐ ρ. Ἡρώτων ὑμᾶς ἐάν, εἰς ὅ,τι ἀφορᾷ τὰς γεφύρας τὰς μεταξὺ Πόντ-α-Μουσσόν καὶ Μῆτς, ἐδόθη διαταγὴ τις, εἴτε ὅπως διατηρηθῶσιν ὅσον πλείονα χρόνον, εἴτε ὅπως καταστραφῶσιν, καὶ ἐάν, καθ' ἣν στιγμὴν παρηγγέλθη ὑπὸ τοῦ μεγάλου γενικοῦ ἐπιτελείου ν' ἀποσυρθῶσι τ' ἀποσπάσματα τὰ ἀφεθέντα εἰς Πόντ-α-Μουσσόν, μεθ' ὅλην τὴν σύμπωσιν τῆς ἀποχωρήσεως ταύτης καὶ τῆς ἐμφανίσεως τοῦ ἔχθρου ἐν τῇ πόλει ταύτῃ, ἐνῶ ἐγινώσκετο ὅτι ὁ ἔχθρος ἔμελλε νὰ μεταχειρισθῇ τὰς γεφύρας ταύτας, ἄς δὲν ὑπερήσπιζεν ἐφεξῆς οὐδεὶς, ἐάν, λέγω, ἐδόθησαν διαταγαὶ διὰ τὴν καταστροφὴν αὐτῶν, ἐρωτῶ ὑμᾶς ἵνα ἐξηγηθῆτε ἐπὶ τῆς ἐνδεχομένης εὐθύνης, ἣτις δυνατόν νὰ βαρύνῃ ἐπὶ τὸν κ. στρατάρχην Βαζαῖν, ἐάν ἦναι αὐτὸς ὅστις ἔδωκεν ἢ ἠδυνήθη νὰ δώσῃ τὰς διαταγὰς σχετικῶς, εἴτε πρὸς τὴν διατήρησιν εἴτε πρὸς τὴν καταστροφὴν τῶν γεφυρῶν τούτων, καὶ ἐπίσης ἐπὶ τῆς ἐρωτήσεως τοῦ νὰ μάθωμεν ἐάν ἐτέθη ἐν γνώσει τῶν ὑπὸ τοῦ μεγάλου ἐπιτελείου παραγγελθέντων.

Ἄ π. Νομίζω ὅτι αἱ διαταγαὶ αὗται εἶναι τῆς 13ης αὐγ. Μέχρι τῆς 12ης, καὶ μάλιστα μέχρι αὐτῆς τῆς πρώτης τῆς 13ης, ὑπῆρχον σχεδία ἐπιθέσεως ὑπῆρχον δυστυχῶς δύο βεύματα ἰδεῶν, τὸ μὲν ἐπιμένον ἐπὶ τὴν υποχώρησιν, ἐπὶ τῷ σκοπῷ ὀργανισμοῦ μεγάλου κέντρου ἀντιστάσεως εἰς Σιαλὼν, τὸ δὲ ὄθου, ὅπως ἐπαναληφθῇ ἡ ἐπιθέσις καὶ ὅπως μορφωθῇ ἐν μὲν κέντρον ἀντιστάσεως ἐν τῇ Λοραίνῃ, ἕτερον δὲ ἐν Παρισίοις.

Δὲν ἐδόθη τὴν 12ην διαταγὴ πρὸς καταστροφὴν τῶν γεφυρῶν, διότι ἐπεκράτουσαν τὰ σχέδια τῆς ἐπιθέσεως.

Ὅσον ἀφορᾷ τὰ λαβόντα χώραν τὴν 13ην, ἀγνοῶ ἀπολύτως. Εἰδοποιήθη περὶ αὐτῶν ὁ στρατάρχης; Ὄφειλε νὰ εἰδοποιηθῇ περὶ τούτων παρὰ τοῦ ἀρχηγοῦ τοῦ μηχανικοῦ, ἀλλ' οὐδὲν πρὸς τοῦτο δύναμαι νὰ εἶπω.

Ἐ ρ. Δὲν ὁμιλῶ περὶ τῶν γεφυρῶν ἐκείνων, ἐφ' ὧν ἠδύνατο νὰ ἐκτείνηται ἡ ἐνέργεια τοῦ ἀρχηγοῦ τοῦ μηχανικοῦ ὑπαινίττομαι τὸ γεγονός, καθ' ὃ ἡ Πόντ-α-Μουσσόν κατελήφθη ὑπὸ τοῦ ἀποσπάσματος, ὑπερ ἀφήκεν ἐκεῖ ὁ στρατηγὸς Μαργαρίτης καὶ ἀφοῦ ἐδήλωσα τὴν

εμφάνισιν τῶν ὁρομέων τοῦ ἔχθρου ἐπὶ τὰς γεφύρας ταύτας, προσετιθέμεν ὅτι τὸ ἀπόσπασμα τοῦτο ἀνεκλήθη χωρὶς νὰ λάβῃ διαταγὴν νὰ καταστρέφῃ πρότερον τὰς γεφύρας τῆς Πόντ-α-Μουσσόν καὶ τῆς εἰς Ἄρς καθεστηκυίας.

Ἐρωτῶ ὑμᾶς, ἐάν, ἐνώπιον τοῦ γεγονότος τούτου τῆς ἐγκαταλείψεως τῆς ἀμύνης τῶν γεφυρῶν τούτων ἀφ' ἐνός, καὶ τοῦ ἑτέρου, ἦτοι τῆς παρουσίας τῶν τοῦ ἔχθρου ὁρομέων, ἐάν, λέγω, δὲν ἦδύνατο νὰ δοθῆ διαταγὴ διὰ τὴν καταστροφὴν αὐτῶν ἐρωτῶ, ἐάν ἡ στιγμή αὕτη, καθ' ἣν ἔλαβε χώραν τὸ περιστατικὸν τοῦτο, εἶναι ἐκεῖνη, καθ' ἣν ὁ κ. στρατάρχης Βαζαῖν ἦτο ἤδη περιβεβλημένος τὴν ἀρχιστρατηγίαν; τέλος, ἐάν αἱ διαταγαὶ αἵτινες ἐδόθησαν ὡς πρὸς τοῦτο ἦναι προτεραιότεραι τῆς καταλήψεως τῆς ἀρχηγίας αὐτοῦ, καὶ ἐάν εἰσέτι δὲν προέρχονται αὗται ἀπ' αὐτοῦ τοῦ στρατάρχου;

Ἄπ. Τὸ μέγα γενικὸν ἐπιτελεῖον εἶναι ἐντελῶς ὑπεύθυνον περὶ τῆς μὴ καταστροφῆς τῆς γεφύρας τῆς Πόντ-α-Μουσσόν. Ὅτε ἀνεκάλεσε τὸ ἀπόσπασμα τοῦ στρατηγοῦ Μαργαρίτη, δὲν ἔδωκε τὴν διαταγὴν νὰ καταστραφῇ ἡ γέφυρα αὕτη, διότι, ὡς εἶχον τὴν τιμὴν νὰ εἶπω ὑμῖν, ὑπῆρχον σχέδια πρὸς ἐπίθεσιν, καὶ δὲν ἦτο μέγα συμφέρον εἰς τὸ νὰ ἐμποδισθῶσι τὰ ἐχθρικά ἀποσπάσματα νὰ περάσωσιν ἐπὶ τὴν ἀριστερὰν ὄχθην. Ἦτο μάλιστα ἴσως συμφέρον ἵνα ὁ ἔχθρος εἰσχωρήσῃ ἔτι μᾶλλον ἐν τῇ καρδίᾳ τῆς χώρας, ὅπως δυναθῶμεν νὰ βιβθῶμεν εὐκολώτερον ἐν τῷ μέσῳ τῶν συγκοινωνιῶν αὐτοῦ.

Τοιαύτη ἦτο ἡ σκέψις ἐκεῖνων, καὶ ἤμην τοῦ ἀριθμοῦ τούτου, οἵτινες ἦσαν ὑπὲρ τῆς ἐπιθέσεως. Ὁ κ. στρατάρχης Βαζαῖν οὐδόλως ὡς πρὸς τοῦτο εὐθύνεται. Ὡς πρὸς δὲ τὰ λαβόντα χώραν τὴν 13ην, δὲν ἤμην πλέον ἐν τῇ ἀκολουθίᾳ τοῦ στρατοῦ.

Ἐρ. Δύνασθε νὰ καταστήσητε γνωστὸν πρὸς τὸ συμβούλιον ἐάν, ὅτε ὁ στρατάρχης Βαζαῖν ἔλαβε τὴν ἀρχιστρατηγίαν τοῦ στρατοῦ (ἀρχηγίαν, ἣτις ἐπεκτείνεται, ὅχι πλέον μόνον κατὰ τρόπον ἀπύλουτον, ἐπὶ τὸ τμήμα τοῦ στρατοῦ ὅπερ δὲν εἶχεν εἰσέτι ὑπερπηδήσει τὰ Βόσγια, ἀλλὰ ταυτοχρόνως ἐξετείνεται καὶ ἐπὶ τὸ τμήμα ἐκεῖνο, ὅπερ ἔμελλε νὰ εὐρεθῇ ὑπὸ τὸ Μᾶτς, ὡς καὶ ἐπὶ τῶν τριῶν σωματιῶν στρατοῦ, τοῦ 1ου, τοῦ 5ου καὶ τοῦ 7ου σώματος, ἐκδηλουμένων ὑπὸ τὸ ὄνομα ἀδελφὰ πτέρυξ τοῦ στρατοῦ τοῦ Ῥήνου), ἐάν, λέγω, κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην τῷ ἐδόθησαν πληροφορίες, καὶ ὅποια ἐπὶ

τῆς καταστάσεως τῶν σωματιῶν τούτων, καὶ τί τῷ ἐγνωστοποιήθη, εἶτε ἐπὶ τῶν διαταγῶν, ἄς τὰ σώματα ταῦτα ἔλαβον ἀπὸ τοῦ αὐτοκράτορος, εἶτε ἐπὶ τῶν προθέσεων τοῦ αὐτοκράτορος ὡς πρὸς τὰς κινήσεις, αἵτινες ὤφειλον νὰ τοῖς παραγγελθῶσιν;

Ἄπ. Δὲν παρευρισκόμην εἰς τὰς συνομιλίας, αἵτινες δυνατὸν νὰ ἔλαβον χώραν μεταξὺ τοῦ αὐτοκράτορος καὶ τοῦ στρατάρχου Βαζαῖν, ἀλλὰ μοὶ φαίνεται ἀδύνατον τὸ νὰ μὴ τῷ εἶπεν ὁ αὐτοκράτωρ, ὅτι τὰ τρία ταῦτα σώματα εἶχον τὴν διαταγὴν νὰ ἀποσυρθῶσιν εἰς Σιαλὸν.

Ἄφ' ἑτέρου ὁ αὐτοκράτωρ ἐγνωστοποίησε κατὰ τὴν 12ην αὐγούστου πρὸς τοὺς τρεῖς ἀρχηγούς τῶν σωματιῶν τούτων, καὶ ἰδίως πρὸς τὸν στρατάρχην Μᾶκ-Μαὸν καὶ πρὸς τὸν στρατηγὸν Φαιλλῦ, ὅτι ὁ στρατάρχης Βαζαῖν καθιστᾶτο ἀρχιστράτηγος.

Νομίζω ἐπίσης ὅτι ὁ στρατάρχης Βαζαῖν τοῖς ἔγραψε. Λοιπὸν ἐγίνωσκε τί ἔπραττον τὰ σώματα ταῦτα, καὶ τὰς ἐπιχειρήσεις εἰς ἃς ἦσαν προωρισμένα. Ὅσον δ' ἀφορᾷ τὴν ἀκριβῆ γνώσιν τῶν λεπτομερειῶν τῶν ἐπιχειρήσεων, προφανῶς ἔμελλεν ὁ στρατάρχης Βαζαῖν νὰ τὴν λάβῃ ἀναλαμβάνων τὰ καθήκοντα αὐτοῦ.

Ἐρ. Δὲν ὑπῆρξε λοιπὸν, καθόσον ὑμεῖς γνωρίζετε, παράδοσις, ἣν ἠδυνάμεθα ν' ἀποκαλέσωμεν κανονικὴν τῆς ὑπηρεσίας πρὸς τὸν στρατάρχην Βαζαῖν; Δὲν ἠδυνήθη νὰ πληροφορηθῇ, κατὰ τρόπον ἀκριβῆ, ὅχι μόνον περὶ τῶν καταστάσεων ἢ τῶν ἀριθμητικῶν δυνάμεων, εἰς ἄνδρας, ἵππους, πολεμφοδία καὶ τρόφιμα, ἀλλὰ καὶ δὲν ἠδυνήθη νὰ πληροφορηθῇ ἐκ τῶν προτέρων, μετὰ τινὰς ἀκριβείας, περὶ τῶν λεπτομερειῶν τοῦ συνόλου τῶν ἐπιχειρήσεων, αἵτινες ἐξετελοῦντο ἐν τῇ στιγμῇ καθ' ἣν ἔλαβε τὴν ἀρχηγίαν; Τούλάχιστον αἱ ὁδηγαὶ αὗται δὲν τῷ ἐδόθησαν ἀφ' ὑμῶν ὅποτε κατελείπετε τὰ καθήκοντα ὑμῶν τοῦ γενικοῦ ἐπιτελάρχου;

Ἄπ. Δὲν εἶμαι ἐγὼ ὁ διαβιβάσας αὐτῷ τὰς ὁδηγίας ταύτας; ὁ αὐτοκράτωρ ἐπεφύλαξεν εἰς ἑαυτὸν νὰ τὸ πράξῃ.

Ἄγνοῶ τὴν συνομιλίαν, ἣτις ἔλαβε χώραν μεταξὺ τοῦ αὐτοκράτορος καὶ τοῦ στρατάρχου, ἀλλ' ἐπαναλαμβάνω ὅτι ἅπαντες οἱ προϊστάμενοι τῶν ὑπηρεσιῶν μεταβαίνοντες, μετὰ τοῦ μεγάλου γενικοῦ ἐπιτελείου, ὑπὸ τὰς διαταγὰς τοῦ στρατάρχου Βαζαῖν, αὐτοῖς τούτοις τοῖς προϊσταμένοις τῶν ὑπηρεσιῶν ἐναπέκειτο νὰ θέσωσιν αὐτὸν ἐν γνώσει τῶν διατρεχόντων. Νομίζω ὅτι τὸ ἔπραξαν.

Ἐρ. Δύνασθε νὰ πληροφορησθε τὸ συμβούλιον, χωρὶς νὰ εἰσέλθητε εἰς προσωπικότητας, περὶ τῶν αἰτίων, ἅτινα ἐπήνεγκον τὴν πρόσκλησιν τοῦ δευτέρου γενικοῦ ὑπεπιτελάρχου, εἰς τὴν πλήρωσιν τῶν καθηκόντων γενικοῦ ἐπιτελάρχου ἀντὶ νὰ διορισθῇ ὁ πρῶτος;

Ἄπ. Ἀγνοῶ ἐὰν τὸ μνημονικὸν τοῦ στρατηγοῦ κ. Λεβρὺν μέλει νὰ συμφωνήσῃ μὲ τὸ ἰδικόν μου. Ὁ αὐτοκράτωρ διόκει ἀκόμη τὸν στρατὸν εἶχε μεγάλην ἐμπιστοσύνην ἐπὶ τοῦ στρατηγοῦ Λεβρὺν καὶ τὸν παρεκάλεσε νὰ τὸν λάβῃ, ὅτε ἐγκατέλιπον ὀριστικῶς τὰ καθήκοντα τοῦ γενικοῦ ἐπιτελάρχου. Ἄλλ' ὁ στρατηγὸς κ. Λεβρὺν ἐζήτησεν ἀπὸ τὸν αὐτοκράτορα νὰ τὸν ἀκολουθήσῃ καὶ λάβῃ τὴν ἀρχηγίαν σώματός τινος στρατοῦ. Ἦτο ὑπασπιστὴς τοῦ αὐτοκράτορος καὶ ἐπεθύμει διοικησὶν τινα ἐν τῇ στρατιᾷ, ἣν ἐμελλον νὰ ἀνοργανώσωσιν εἰς Σιαλών. Φυσικῶς ὁ στρατηγὸς Ζαρβᾶς εὐρέθη μένων ὁ μόνος ἐκ τοῦ μεγάλου γενικοῦ ἐπιτελείου. Ἦτο ἐν γνώσει ὅλων τῶν λεπτομερειῶν τοῦ μεγάλου ἐπιτελείου, διὰ τὸν λόγον ὅτι ὁ στρατηγὸς Λεβρὺν καὶ ἐγὼ εἴμεθα συνήθως παρὰ τῷ αὐτοκράτορι, καὶ ἤμην ὑποχρεωμένος ν' ἀπουσιάζω συχνότατα, ἐνῶ ὁ στρατηγὸς Λεβρὺν ἔμενε διαρκῶς παρὰ τῷ αὐτοκράτορι. Ὅσον ἀφορᾷ τὸν στρατηγὸν Ζαρβᾶς, αὐτὸς εἶχε τὴν διαρκῆ διεύθυνσιν τῶν γραφείων τῶν διαφόρων τμημάτων τοῦ ἐπιτελείου καὶ ἦτο ἐν γνώσει ὅλων τῶν λεπτομερειῶν τῆς ὑπηρεσίας.

Πρόεδρος. Κύριε ἐπίτροπε τῆς κυβερνήσεως! ἔχετε νὰ ἀπευθύνητε ἐρωτήσεις τινὰς τῷ μάρτυρι;

Στρατηγὸς Πουρσέ, ἐπίτροπος τῆς κυβερνήσεως. Ἐπιθυμῶ νὰ ἐρωτήσω τὸν κ. στρατάρχη, διὰ τί, ἐνῶ ὁ στρατὸς ἔμελλε νὰ λάβῃ διαταγὴν κινήσεως ἀμέσως ἐκτελεστῆαν, ὁ στρατηγὸς φρουράρχος τοῦ Μῆτς διετήρησε τὰ καθήκοντα ἀνωτέρου ἀρχηγοῦ τοῦ μηχανικοῦ τοῦ στρατοῦ;

Στρατάρχης Λεβέφ. Ὁ στρατηγὸς κ. Κοφφινιέρ ἔκαμε παραστάσεις τινὰς εἰς τὴν ἀλλαγὴν ταύτην τῆς θέσεως αὐτοῦ ἐπεθύμει ζωηρῶς ν' ἀναλάβῃ ἐκ νέου τὰ καθήκοντα αὐτοῦ ὡς ἀρχηγὸς τοῦ μηχανικοῦ τοῦ στρατοῦ, ἐὰν ὁ στρατὸς ἐτίθετο ἐν πορείᾳ. Οὐχ ἦττον ἔλαβε πιθανῶς ἐνδιαφέρον τι εἰς τὰ ἔργα, ἅτινα εἶχεν ὠθήσει λίαν ἐνεργητικῶς ἐν τῇ πόλει τοῦ Μῆτς. Οὕτω, κατὰ τὴν στιγμὴν τῆς ἀναχωρήσεώς μου, τὴν 14ην αὐγ., τῷ εἶπον ἀξέσδηλώσατε ζωη-

ροτάτην θλίψιν ὅτι ἀφίκατε τὴν θέσιν ὑμῶν τοῦ ἀρχηγοῦ τοῦ μηχανικοῦ ἐπαναλάβετε αὐτήν· ἐγὼ καθιστῶμαι κυβερνήτης τοῦ Μῆτς».

Εἶχον ἐμπιστοσύνην ἐν τῇ ἀντιστάσει τῆς πόλεως τοῦ Μῆτς, καὶ ἤθελον θεωρεῖ ἐμαυτὸν τὰ μάλιστα τιμώμενον, ἂν ἐγενόμην κυβερνήτης τῆς πόλεως ταύτης.

Ὁ στρατηγὸς κ. Κοφφινιέρ μ' ἀπεκρίθη «ἠρξάμην τῶν ἔργων διὸ καὶ προτιμῶ νὰ τὰ ἐξακολουθήσω».

Ἐκτὸς τούτου, ὁ στρατηγὸς Δεγεάν ἦτο καθ' ὁδόν, ὅπως ἔβη παρὰ τῷ στρατῷ καὶ ἀντικαταστήσῃ τὸν στρατηγὸν Κοφφινιέρ ὡς ἀρχηγὸν τοῦ μηχανικοῦ (1).

Ἐπίτροπος τῆς κυβερνήσεως. Ἐπεθύμουν νὰ μάθω, ἐὰν ὁ κ. στρατηγὸς Ζαρβᾶς εἰδοποιήθη ὅτι ἡ παραδοσις τῶν ὑπηρεσιῶν ἐγένετο χωρὶς νὰ δοθῇ οὐδεμία λεπτομέρεια τῷ κ. στρατάρχη Βαζαῖν.

Ἄπ. Ὁμολογῶ εἰλικρινῶς ὅτι δὲν δύναμαι ν' ἀποκριθῶ καθαρῶς εἰς τὴν ἐρώτησιν ταύτην. Ἦτο ὅλως φυσικόν, ὁ στρατάρχης Βαζαῖν, ἀναλαμβάνων τὰ καθήκοντα αὐτοῦ, νὰ ζητήσῃ καὶ λάβῃ γνώσιν τῆς καταστάσεως ἀπὸ τοῦ γενικοῦ ἀρχηγοῦ τοῦ ἐπιτελείου. Διδομένης τῆς διαταγῆς τῷ στρατάρχη Ζαρβᾶς νὰ τεθῇ εἰς τὴν διάθεσιν τοῦ στρατάρχου, ἦτο ὡς νὰ τῷ ἐλέγετο νὰ θέσῃ αὐτὸν ἐν γνώσει τῆς ὑπηρεσίας.

Ἐπίτροπος τῆς κυβερνήσεως. Δύνασθε νὰ πιστεύετε ὅτι τοῦτο ἐγένετο κατὰ τὴν συνάντησιν τοῦ αὐτοκράτορος καὶ τοῦ στρατάρχου καὶ κατὰ τὴν στιγμὴν τῆς παραδόσεως τῶν ὑπηρεσιῶν;

Ἄπ. Ἐπρεπε τοῦτο νὰ γυνῇ τότε.

(1) Ἡ ἀπόκρισις αὕτη ἤθελε θεωρηθῆ ἀτελής, ἐὰν μὴ παραδεχθῶμεν ὑπονοούμενον τὸ ἐξῆς. Ὁ στρατηγὸς Κοφφινιέρ δὲν παρέδωκε τῷ στρατηγῷ Δεγεάν τὴν ἀρχηγίαν τοῦ μηχανικοῦ τοῦ στρατοῦ, καθότι οὗτος δὲν ἐπρόφρασε νὰ ἔβη πρὸς τὸν στρατὸν τοῦ Ρήνου πρὶν ἢ κυκλοθῆ ὑπὸ τῶν Πρώσων. Οὕτως ἐπῆλθε τὸ γνωστὸν, ὅτι ὁ στρατηγὸς Κοφφινιέρ, καίτοι φρουράρχος ἀνώτερος τοῦ Μῆτς, διετήρησε καὶ τὴν τοῦ μηχανικοῦ ἀρχηγίαν. Πραγματικῶς ἐν τῷ καταγεγραμμένῳ (Τόμ. Ααε) εἶδαμεν τὸν στρατηγὸν Δεγεάν ἀφικόμενον εἰς Μονμεδὺ τὴν νύκτα τῆς 19—20 αὐγ. καὶ θέλοντα νὰ μεταβῇ παρὰ τῷ στρατῷ τοῦ Ρήνου, ἵνα καταλάβῃ τὴν θέσιν αὐτοῦ ὡς ἀρχηγὸς τοῦ μηχανικοῦ. Ὁ στρατηγὸς Πουρσέ δὲν ὄφειλε νὰ ἀγνοῇ τοῦτο.

Πρόεδρος. Ἐχει τις τῶν κκ. δικαστῶν νὰ κάμη ἐρώτησίν τινα πρὸς τὸν μάρτυρα;

Ἐπὶ τῇ ἀρνητικῇ ἀποκρίσει τῶν κκ. δικαστῶν ὁ κ. πρόεδρος ἀπευθύνει τὴν αὐτὴν ἐρώτησιν πρὸς τὸν ὑπερασπιστὴν τοῦ στρατάρχου.

Ὁ κ. Ασσώ. Κύριε πρόεδρε, ἔχετε τὴν καλωσύνην νὰ ἐρωτήσητε τὸν κ. στρατάρχην Λεβέφ, ἐάν, κατὰ τὴν ἐναρξίν τῆς ἐκστρατείας, καθ' ἣν ἐποχὴν ὁ κ. στρατάρχης Βαζαῖν εἶχεν ἀρχηγίαν τινα, ἥτις δὲν ἦτο λίαν μεγάλης σπουδαιότητος, ἐάν, λέγω, ἔδειξεν οἰανδὴποτε δυσαρέσκειαν;

Πρόεδρος. Ὁ κ. ὑπερασπιστὴς ἐπιθυμεῖ νὰ μάθῃ ἐάν, κατὰ τὴν ἀρχὴν τῆς ἐκστρατείας, καθ' ἣν ἐποχὴν ὁ κ. στρατάρχης Βαζαῖν εἶχε ἀρχηγίαν τινα, ἥτις δὲν ἦτο λίαν μεγάλης σπουδαιότητος, ἐάν, λέγω, ἔδειξεν οἰανδὴποτε δυσαρέσκειαν.

Στρατάρχης Λεβέφ. Τὸ ἤκουσα μετὰ τὰ συμβάντα ἀλλ' ὅτε ἤμην γενικὸς ἐπιτελάρχης, οὐδέποτε οὐδὲν παρόμοιον ἤκουσα λεγόμενον.

Ἐπὶ τῇ ἐρωτήσει τοῦ κ. προέδρου, ὁ μάρτυς ἐξηγεῖ ὅτι τὸ σχέδιον τοῦ στρατάρχου Νιέλ, ὅπερ συνίστατο εἰς τὴν μόρφωσιν τριῶν στρατιῶν, ὧν μία ὤφειλε νὰ διοικῆται ὑπὸ τοῦ στρατάρχου Βαζαῖν, ἐχρησίσθη νὰ ἐγκαταλειφθῇ διὰ λόγους ἐξωτερικῆς πολιτικῆς. Οἱ αὐτουργοὶ τοῦ σχεδίου τούτου ἦσαν οἱ στρατηγοὶ Παγῆς (Pages), Λεβρὺν καὶ ὁ στρατάρχης Λεβέφ. (ἀκολουθεῖ).

ΠΟΙΚΙΛΑ.

Διαδοχικὴ αὐξήσις τοῦ Πρωσσικοῦ πυροβολικοῦ.

Ἡ διαδοχικὴ αὐξήσις τοῦ πυροβολικοῦ, ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τῆς συγκροτήσεως τοῦ μικροῦ στρατοῦ τοῦ δουκὸς τοῦ Βρανδεβούργου ἔχει ὡς ἐξῆς. Τῷ 1688, κατὰ τὸν θάνατον τοῦ μεγάλου δουκὸς Φρεδερίκου Γουλλιέλμου, τὸ βρανδεβουργικόν

κόν πυροβολικὸν ἠρίθμει 300 ἄνδρας. Ὁ βασιλεὺς τῆς Πρωσσίας Φρεδερίκος Γουλλιέλμος Α', ὅστις ἀπέθανε τῷ 1740, ἄφρινεν ὀπισθεν αὐτοῦ ἐν τάγμα πυροβολικοῦ πεδίου συγκεῖμενον ἀπὸ 6 λόχους, καὶ ἐν τάγμα πυροβολικοῦ φρουριῶν ἐκ 4 λόχων. Μετὰ τὴν δύναμιν ταύτην Φρεδερίκος ὁ Β' ὠρμήθη εἰς τοὺς τρεῖς πολέμους τῆς Σιλεσίας, εἰς τὸ τέρμα τῶν ὁποίων, εἶν' ἀληθὲς, τὸ πρωσσικὸν πυροβολικὸν ηὐξήθη, ὥστε ἠρίθμει 3 συντάγματα πυροβολικοῦ πεζῶν ἐκ 10 λόχων καὶ 2 συντάγματα πυροβολικοῦ ἐρίππου, εἰς ἃ τῷ 1772 προσετέθη ἐν σύνταγμα πεζῶν. Εἰς τὸν θάνατον Φρεδερίκου τοῦ Μεγάλου, τῷ 1786, τὰ 4 συντάγματα πυροβολικοῦ πεζῶν περιελάμβανον 9 τάγματα καὶ 45 λόχους, 10 λόχους πυροβολικοῦ φρουριῶν καὶ 3 κανονοστοιχίας ἐρίππου. Τῷ 1805 ἐμορφώθη ἐν σύνταγμα πυροβολικοῦ ἐρίππου 10 λόχων. Τῷ 1808, κατὰ τὴν ἀνοργάνωσιν τοῦ πρωσσικοῦ στρατοῦ, τὸ πυροβολικὸν διηρέθη εἰς 3 ταξιαρχίας, ἐκάστης ἐξ 6 κανονοστοιχιῶν πεζῶν καὶ 2 ἐρίππων. Ὁ ἀριθμὸς τῶν ταξιαρχιῶν προήχθη εἰς 9 τῷ 1814, ἐκάστης συνισταμένης ἐκ 12 κανονοστοιχιῶν πεζῶν καὶ 3 ἐρίππων ὑπῆρξαν προσέτι 4 λόχοι πυροβολικοῦ φρουριῶν καὶ 1 λόχος τεχνιτῶν. Τῷ 1861 ἐγκατελείφθη τὸ σύστημα τῶν ταξιαρχιῶν. Τὸ πυροβολικὸν ὠργανώθη εἰς 9 συντάγματα πυροβολικοῦ τοῦ πεδίου (12 κανονοστοιχίας πεζῶν, 3 ἐρίππων) καὶ 9 συντάγματα πυροβολικοῦ φρουριῶν πρὸς 8 λόχους.

Μετὰ τὸν τελευταῖον τοῦτον ὀργανισμὸν τοῦ πυροβολικοῦ ἐπελήφθησαν οἱ Πρῶστοι τοῦ πολέμου τοῦ 1864, καὶ τοῦ τοῦ 1866. Τῷ 1867 προσέθεντο 3 συντάγματα πρωσσικὰ καὶ ἐν σύνταγμα Σαξωνικὸν πυροβολικοῦ τοῦ πεδίου, πρὸς δὲ 4 μοίρας πυροβολικοῦ φρουριῶν πρὸς 4 λόχους.

Ὁ πόλεμος τοῦ 1870—71 ἤρξατο μετὰ τὸν ἀριθμὸν τούτων, ἐν ᾧ προσετέθησαν 4 συντάγματα πυροβολικοῦ τῶν Βαυαρῶν,

12 κανονοστοιχίαι τῶν Βρανδεμβέργων, 10 τῶν Βαβαίων, 6 τῶν Ἑσῶν, ὡς καὶ 26 λόχοι φρουρίων τῆς νοτίου Γερμανίας. Κατὰ τὸν πόλεμον τοῦτον ἐράνησαν ἐν τῷ ἔργῳ 17 συντάγματα πυροβολικοῦ τοῦ πεδίου καὶ 9 συντάγματα φρουρίου, ὡς καὶ αἱ μοῖραι τοῦ πεδίου πυροβολικοῦ καὶ τοῦ τῶν φρουρίων αἱ νεωστὶ τότε ὀργανωθείσαι.

Ἀπὸ τῆς ἐποχῆς δὲ ταύτης καὶ κατόπιν γνωστὸν, ὅτι τὸ πυροβολικὸν τῆς Πρωσσίας, ὡς καὶ ὁ λοιπὸς αὐτῆς στρατὸς, κατέστη στρατὸς γερμανικὸς, ἐν ᾧ συγχωνεύονται καὶ οἱ στρατοὶ τῶν λοιπῶν τῆς γερμανικῆς αὐτοκρατορίας ἐπικρατειῶν.

Ἡ πεζῆ πορεία.

Ἐν τῶν διδαγμάτων τοῦ τελευταίου πολέμου εἶναι καὶ τὸ ἀκόλουθον.

Ἀνεγνωρίσθη, ὅτι διὰ τὰς μικρὰς ἀποστάσεις καὶ τὴν μεταφορὰν μεγάλης δυνάμεως ἡ πεζῆ πορεία εἶναι εἰσέτι τὸ ταχύτερον μέσον.

Χρειαζέται περισσότερος χρόνος, ὅπως μεταφέρῃ τις ἐν σώμα στρατοῦ 36,000 ἀνδρῶν εἰς 136 χιλιόμετρα διὰ σιδηροδρομικῆς γραμμῆς διπλῆς, ἀφ' ὅσον χρόνον διὰ τὴν μεταφορὰν τοῦ αὐτοῦ σώματος πεζῆ εἰς τὴν αὐτὴν ἀπόστασιν. Ἐὰν δὲ ἡ σιδηροδρομικὴ γραμμὴ ἦναι ἀπλῆ, ἡ ἀπόστασις αὕτη καταντᾷ καὶ εἰς 200 χιλιόμετρα. Πέραν τῶν ὁρίων τούτων δὲν δύναται τις νὰ ἐλπίσῃ νὰ κερδίσῃ εἰς ταχύτητα, ἐκτὸς ἐὰν ἡ ἀναλογία μεταξὺ τῆς ἀριθμητικῆς δυνάμεως τῶν μεταφερομένων καὶ τοῦ ἀριθμοῦ τῶν χιλιομέτρων τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς ἦναι κάτω τῶν 15,000 πρὸς 1, προκειμένου περὶ διπλῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς, καὶ 10,000 πρὸς 1, ἐὰν αὕτη ἦναι ἀπλῆ.